

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Filip Cicák

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Motivace studentů k dárcovství krve na Fakultě zdravotnických studií
Univerzity Pardubice
Filip Cicák

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Filip Cicák**
Osobní číslo: **Z15005**
Studijní program: **B5341 Ošetřovatelství**
Studijní obor: **Všeobecná sestra**
Název tématu: **Motivace studentů Fakulty zdravotnických studií Univerzity
Pardubice k darování krve**
Zadávající katedra: **Katedra ošetřovatelství**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. **ČIHÁK, Radomír. Anatomie 3. 3. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5636-3.**
2. **PENKA MIROSLAV TESAŘOVÁ EVA. Hematologie a transfuzní lékařství I - Hematologie.. Praha: GradaPublishing, a.s, 2011. ISBN 978-80-247-3459-0.**
3. **PENKA Miroslav TESAŘOVÁ Eva. Hematologie a transfuzní lékařství II - Transfuzní lékařství. Praha: GradaPublishing, a.s, 2012. ISBN 978-80-247-3460-6.**
4. **TUREK, MASOPUST a ŘEHÁČEK. Máte krev v žilách?. 3. vydání. HK CREDIT s.r.o, 2010. ISBN 987-80-86780-43-6.**
5. **HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982- 9.**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Vít Blanař, Ph.D.**
Katedra ošetrovatelství

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **23. července 2018**

prof. MUDr. Josef Fusek, D.Sc.
děkan

L.S.

PhDr. Kateřina Hadrázková, DiS.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 19. března 2018

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 7. 5. 2018

Filip Cicák

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval panu Mgr. Vítu Blanařovi, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce, cenné rady a jeho trpělivost při konzultacích. V neposlední řadě poděkování patří také respondentům a mé rodině za jejich spolupráci.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o základních funkcích krve v lidském těle, zabývá se možností transfuze a dárcovstvím krve jako nezbytným aktem lidského chování. Zkoumá motivační faktory a postoje studentů Fakulty zdravotnických studií k dárcovství krve.

KLÍČOVÁ SLOVA

dárcovství, transfuze, erytrocyty

TITLE

Motivation students of Faculty of health care studies University Pardubice about donation of the blood.

ANNOTATION

Bachelor thesis is about the basic functions of the blood in the human body. There are discussed the options of the transfusion and donation of the blood as a necessary act of the human behaving. There are analyzed motivation and attitudes of the students Faculty of health care studies about donation of the blood.

KEYWORDS

donations, transfusions, erythrocytes

OBSAH

Úvod.....	12
Cíle práce	14
Hlavní cíl:.....	14
Cíle teoretické části:.....	14
Cíle výzkumné části:.....	14
I. TEORETICKÁ ČÁST	15
1 POTŘEBA KRVE Z HLEDISKA FYZIOLOGIE	15
2 SLOŽKY KRVE	15
2.1 Krevní plazma.....	15
2.2 Erytrocyty	16
2.2.1Hemoglobin.....	16
2.3 Trombocyty.....	17
2.4 Leukocyty	17
3 KREVNÍ SKUPINY	18
4 DÁRCOVSTVÍ.....	19
4.1 Požadavky na dárce krve	19
4.2 Rizika pro dárce krve	19
4.3 Rizika pro příjemce krve.....	20
5 DRUHY ODBĚRŮ A TRANSFUZNÍCH PŘÍPRAVKŮ	20
5.1 Erytrocytové transfuzní přípravky	21
5.2 Trombocytové transfuzní přípravky	21
5.3 Plazmatické transfuzní přípravky	22
6 MOTIVACE.....	22
7 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ.....	23
8 ÚLOHA VŠEOBECNÉ SESTRY NA TRANSFUZNÍ STANICI.....	24
9 DAROVÁNÍ PLAZMY X DAROVÁNÍ PLNÉ KRVE.....	25

II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	27
10 METODIKA VÝZKUMU	27
11 INTERPRETACE ROZHovorŮ	30
DISKUZE.....	40
Závěr	46
Soupis bibliografických citací.....	49
Přílohy	52

Seznam použitých zkratk

AIDS	syndrom získaného selhání imunity virem HIV
ANH	akutní normovolemická hemodiluce
ATB	antibiotika
B ₁₂	vitamín B ₁₂
ČČK	Český červený kříž
Co ₂	oxid uhličitý
EBR	erytrocyty bez buffycoatu resuspendované
EBRP	erytrocyty bez buffycoatu resuspendované promyté
EBRD	erytrocyty bez buffycoatu resuspendované deleukotizované
FFP	fresh frozen plasma
IgG	imunoglobuliny řady G
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
O ₂	kyslík
pH	vodíkový exponent pro vyjádření kyselosti nebo zásaditosti látky
PAO	předoperační autologní odběr
PSK	perioperační sběr krve
RBP ZP	Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna
TBC	tuberkulóza
VHB	hepatitida typu B
VHC	hepatitida typu C
VoZP	Vojenská zdravotní pojišťovna
VZP	Všeobecná zdravotní pojišťovna
WHO	světová zdravotnická organizace

ZP MV ČR Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra České republiky

ÚVOD

Tato práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části jsou popsány základy fyziologie lidské krve, z čeho se skládá a proč je tolik důležitá. V teoretické části se lze dočíst o systému dárcovství v České republice, jak probíhá odběr na transfuzních stanicích a jakou zde má hlavní úlohu všeobecná sestra. Také je popsán rozdíl mezi dárcovstvím plazmy, plné krve a co je to motivace. V praktické části se práce zabývá motivací studentů Fakulty zdravotnických studií Univerzity Pardubice, zjišťuje jejich hlavní motivy k dárcovství, zda vůbec darují krev, jak nahlíží na placené dárcovství, ale také jak by motivovali spoluobčany ke spolupráci na dárcovství krve. Tuto poměrně širokou problematiku jsem si vybral z důvodu dříve zpracovaného projektu „**Studuj a daruj**” na Fakultě zdravotnických studií. Zajímalo mě, čím jsou studenti motivováni a zda vůbec darují krev.

V dnešní moderní době, době kdy technologie a výzkum jsou na vysoké úrovni, je dárcovství krve stále aktuální. Máme spoustu protetických pomůcek, substitučních prostředků, které pacientům zlepšují prognózu nemocí, ale doposud se krev nepodařilo nijak nahradit jinou látkou, protože její vlastnosti jsou natolik specifické, že přes veškeré pokusy se nepodařilo tuto tekutinu vytvořit. Z toho vyplývá, že dárcovství a potřeba krve se s vývojem medicíny a metod k léčbě zvyšuje. „Podle Světové zdravotnické organizace (dále WHO) se každoročně uskuteční více než 110 mil. dárcovských odběrů krve. Zhruba polovina z nich je v rozvinutých zemích, kde žije necelá pětina světové populace. WHO eviduje v 176 zemích téměř 13 tis. transfuzních stanic, kde je možné darovat krev. Rozložení transfuzních stanic je značně nerovnoměrné. Počty odběrů v jednotlivých transfuzních stanicích se liší podle ekonomické vyspělosti států. Zatímco v nízko a středněpříjmových zemích připadá na jednu transfuzní stanicí 5,4 tis. odběrů ročně, ve vysokopříjmových může polovina transfuzních center počítat s nejméně 16 tis. odběry za rok. V polovině ekonomicky vyspělých zemích připadá na tisíc obyvatel méně než 33 dárcovských odběrů za rok, ve středněpříjmových je to necelých 12 odběrů a v nízkopříjmových regionech přijde darovat krev pouze pět osob z tisíce. Tato nerovnováha pak pochopitelně působí na dostupnost krve a transfuzních přípravků v jednotlivých částech světa“ (Český statistický úřad, 2016). Čím dál více narůstá větší počet dopravních nehod, úrazů se ztrátou krve, ale také operačních výkonů a nádorových onemocnění krevní řady, kde transfúze krve je mnohdy pro člověka život zachraňující intervencí. Je třeba si uvědomit, jak níže uvedené funkce krve a reakce organismu na ztráty krve jsou specifické, nenahrazeny substitucí, ale pouze originalitou naší

krve. Proto je dárcovství krve aktuálním a důležitým tématem, kterému je třeba věnovat náležitou pozornost.

CÍLE PRÁCE

Hlavní cíl:

- Cílem této práce je zjistit, zda studenti FZS UPa darují krev a čím jsou k dárcovství motivováni.

Cíle teoretické části:

- Popsat základní fyziologii krve v těle;
- Popsat obecné požadavky na dárce a rizika dárcovství;
- Popsat druhy odběrů a transfuzních přípravků;
- Charakterizovat motivaci člověka;
- Popsat jakou úlohu má všeobecná zdravotní sestra na transfuzní stanici;
- Popsat odlišnost dárcovství plazmy a krve.

Cíle výzkumné části:

- Zjistit, zda studenti častěji darují krev bezúplatně nebo za odměnu;
- Zjistit, z jakých důvodů respondenti krev darují či nedarují;
- Zjistit, jaká je motivace studentů k dárcovství.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část práce osvětluje základy fyziologie krve pro uvědomění si důležitosti dárcovství v následující kapitole. Popisuje složení, funkce a nezbytnost této tekutiny pro lidský život. Zmíněny jsou také druhy transfuzních přípravků, pozitiva i negativa, jak pro příjemce, tak i pro dárce.

1 POTŘEBA KRVE Z HLEDISKA FYZIOLOGIE

Krev je životadárná tekutina, její složení a vlastnosti jsou důležité pro tělní homeostázu. Krev je mezičlánek mezi buňkami tkání a zevním prostředím. Krev má hned několik funkcí, které můžeme dělit na dvě skupiny

- **TRANSPORTNÍ FUNKCE** je jedna z důležitých úkolů tohoto orgánu. Přenáší mnoho látek jako dýchací plyny (O_2 , CO_2) z plic ke tkáním a z tkání do plic po jejím metabolismu, kde následně dojde k vydýchání CO_2 (Silbernagl, Despopoulos, 2004, s. 88). Také umožňuje rozvod živin vstřebaných gastrointestinálním traktem a odpadní produkty k vylučovacím orgánům. Rozvádí teplo a podílí se na řízení látkových funkcí organismu roznášením hormonů, vitamínů, vstřebaných farmak a jiných látek (Mourek, 2012, s. 17-34).
- **SPECIFICKÁ FUNKCE** zachovává vnitřní prostředí organismu, zejména udržení pH, osmotických tlaků a hemokoagulace, bez které by jedinec nemohl existovat. Brání tělo před vniknutím cizorodých organismů (Dylevský, 2000, s. 144-165).

Krev má neprůhlednou, červenou barvu. Jedná se o vazkou tekutou tkáň, která se skládá z pevné a tekuté složky, tím je plazma a dále z krevních buněk, červené a bílé řady. Objem krve v těle činí kolem 7% celkové hmotnosti těla, tj. 4,5-5 l u dospělého jedince (Mourek, 2012, s. 17-19). Krev v organismu je rozložena nerovnoměrně. Nejvíce krve nalezneme v plicní tkáni, svalové tkáni a žilách (Dylevský, 2000, s. 145). Organismus je schopen do určité míry se s úbytkem množství krve v systému vyrovnat. Do 550 ml organismus ztrátu krve nijak nepocítí, náhlé ztráty přesahující 1,5 l jsou život ohrožující. S pomalou ztrátou do 2,5 l krve se organismus vyrovnává mnohem lépe (Dylevský, 2000, s. 145).

2 SLOŽKY KRVE

2.1 Krevní plazma

Plazma je tekutou, nažloutlou složkou krve, ve které jsou rozptýleny elementy zvané erythrocyty, leukocyty a trombocyty (Čihák, 2016, s. 4-5). Krevní plazma je tvořena

z organických a anorganických látek. Za organické látky se považují především bílkoviny, dělí se na albuminy (4,1 %), globuliny (2,7 %), fibrinogen (0,27 %) (Čihák, 2016, s. 4-5).

2.2 Erytrocyty

Jedná se o bezjaderné buňky binokonního tvaru, který je funkčně velmi významný pro prostup O_2 a CO_2 . Mají červenou barvu, kterou způsobuje hemoglobin (Dylevský, 2000, s. 145).

Doba životnosti erytrocytů je 100-120 dní, opotřebované erytrocyty jsou likvidovány ve slezině. Na likvidaci se podílí také buňky fagocytů a jejich jednotlivé složky jsou využívány ke stavbě nových erytrocytů. Nevyužité součásti se v játrech přeměňují na žlučová barviva (Dylevský, 2000, s. 148-149).

V cytoplazmě erytrocyty obsahují barvivo hemoglobin, které je složené ze dvou částí. Část hem je barvivo obsahující železo, na které se váže O_2 v plicích. V tkáních se snadno uvolňuje pro volnost jejich vazby. Druhou částí je globin, jedná se o bílkovinu (Mourek, 2012, s. 21). 100 ml krve u muže obsahuje přibližně 16 g hemoglobinu a u ženy 14,5-15,5 g hemoglobinu (Dylevský, 2000, s. 145). Tvorba erytrocytů je řízena hormonem **erytropoetinem**, který vzniká v ledvinách. Jeho produkce je závislá na množství O_2 v krvi. Klesá-li, tvoří se více erytropoetinu a ten povzbuzuje kostní dřev k tvorbě erytrocytů (Mourek, 2012, s. 22). **Samotným množstvím erytrocytů**, pokud je jich v krvi hodně, klesá jejich tvorba v kostní dřev (Silbernagl, Despopoulos, 2004, s. 89). Ke vzniku erytrocytů je třeba dostatečný přísun bílkovin, železa a vitamínu B_{12} (Dylevský, 2000, s. 148).

2.2.1 Hemoglobin

Jedná se o složitou bílkovinu obsahující železo, díky němuž se k erytrocytu uchytí O_2 a vznikne oxyhemoglobin. Ten putuje v krevním řečišti a rozdává O_2 tkáním, tím vzniká zpětně hemoglobin (Mourek, 2012, s. 21). Vazba železa je složitý metabolický mechanismus, podmíněný příjmem vitamínu B_{12} a kyseliny listové. Při patologických stavech, jednostranné výživě a chybění vnitřního faktoru, vyvolává anémii (Penka, Tesařová a kolektiv, 2011, s. 19-20). Dárcovství krve zasahuje do homeostázy železa. Hemoglobin má nezastupitelnou funkci a množství železa je udržováno v úzkých mezích, proto jeho nadbytek, či nedostatek, vede k závažným zdravotním stavům jedinců. Z těchto důvodů je frekvence a množství odběrů krve omezeno na bezpečnou četnost. Největší množství železa v lidském organismu

je zakomponováno v hemoglobinu (60-70 % celkového železa) a dále v myoglobinu (5 %) pro dostatečné nasycení tkáně O₂. Dalších 25 % železa je obsaženo v zásobních proteinech feritinu a hemosiderinu (Sulovská L., Holub D., Galuszková D. a kol., 2015, s. 193 - 199).

2.3 Trombocyty

Jsou tělíška připomínající úlomky, vznikají z kostní dřeně odškrcováním části cytoplasmy obrovských buněk dřeně. Jejich životnost v krvi jsou 4 dny (Dylevský, 2000, s. 151).

Dojde-li k porušení stěny cév patologicky, či poraněním, trombocyty se významně podílejí na zástavě krvácení. Úlomky buněk trombocytů, narážejí a adherují k cévní stěně. Z jejich cytoplasmy se uvolňuje látka tromboplastin, která zahajuje hemokoagulaci (Mourek, 2012, s. 23). Během hemokoagulace má také svoji úlohu vegetativní nervový systém, který reaguje vazokonstrikcí cév. Na procesu hemokoagulace se podílí nejen cévy, ale také činnost krevních destiček a vlastní srážení krve (Dylevský, 2000, s. 162-165).

2.4 Leukocyty

Jsou různotvaré buňky, které vznikají v nediferencované kostní dřeni a jejím postupným vývojem dochází ke specializaci typů jednotlivých bílých krvinek.

Leukocyty dělíme podle tvaru a barvitelnosti zrníček v cytoplasmě.

- 1 **Granulocyty** – tvoří 75 % všech bílých krvinek, jejich životnost je udávána v rozmezí dnů. Mají hrudky ve své cytoplasmě, které se barví histologickými barvivy. Podle nich dále granulocyty rozlišujeme. Jedná se o **neutrofilní** (70 % všech bílých krvinek), **eozinofilní** (3-5 %) a **bazofilní** (0,5-1 %) (Čihák, 2016, s. 6). Granulocyty vznikají z kostní dřeně, jejich vývoj trvá cca 5 dnů. Kostní dřeň, jako krvetvorný orgán, je jedním z největších v těle. Svoji váhou je srovnatelný s játry (1,5 kg). 75 % dřeně tvoří leukocyty a jejich specializace. Zbylých 25 % připadá na erytrocyty. Neutrofilie se významně uplatňují v procesu fagocytózy, kde pohlcují cizorodé částice v organismu. Fagocytující buňkám říkáme makrofágy. Funkce basofilních leukocytů není zcela vědecky prokázána, není jasné, zda obsahují heparin a histamin. Histamin se uplatňuje v organismu při alergických reakcích (Mourek, 2012, s. 27).

Agranulocyty jsou zrna, která dělíme podle tvaru, nikoliv podle barvitelnosti na **lymfocyty** (15-40 %) a **monocyty** (5 %) (Čihák, 2016, s. 5). Lymfocyty dělíme

na T a B lymfocyty. **T-lymfocyty** jsou závislé na thymu (brzlíku), kde dozrávají. Mohou napomáhat **B-lymfocytům**, které nejsou závislé na thymu. Při setkání s cizorodou látkou se množí, mění tvar i velikost. Obsahují receptory, které rozeznají antigen. Dochází ke tvorbě specializovaných protilátek, tzv. imunoglobulinů. Monocyty se mění v makrofágy a fagocytují (Dylevský, 2000, s. 150-151).

3 KREVNÍ SKUPINY

Obsahují ve svých membránách různé typy antigenů. Erytrocyty mají v membráně aglutinogeny, dle mezinárodní dohody se označují A a B. Obsahují-li erytrocyty aglutinogen A, mluvíme o **krevní skupině A**. Obsahují-li aglutinogen B, mluvíme o **krevní skupině B**. Pokud obsahuje oba dva aglutinogeny, hovoříme o **krevní skupině AB**, neobsahuje-li žádný aglutinogen, jedná se o **krevní skupinu 0**. V lidských erytrocytech existují další aglutinogenové systémy, které se dělí do 9 velkých a 24 menších skupin. V kombinaci všech známých antigenových skupin je počet kombinací přes 500 miliard. To umožňuje jedinečnou identifikaci osoby nezaměnitelně, stejně jako otisky prstů v oboru daktyloskopie.

V krevní plazmě jsou protilátky proti antigenům nazvané aglutininy (Dylevský, 2000, s. 158-161). Aglutininy v krevní skupině A aglutinují s erytrocyty krevní skupiny B, mluvíme o protilátkách anti B. Aglutininy, zvané anti A, v krevní skupině B aglutinují s erytrocyty krevní skupiny A. Krevní skupina 0 má oba aglutininy, zvané anti A a anti B. Krevní skupina AB nemá žádný aglutinin (Dylevský, 2000, s. 158-161). Z toho vyplývá, že krevní skupina **AB** je v případě nutnosti univerzálním příjemcem a krevní skupina **0** je univerzálním dárce. Při možnosti vyšetření se v dnešní době vždy vyšetřuje histokompatibilní systém AB0 křížovými zkouškami pro kompatibilitu krve a následnou transfuzi krve (Mourek, 2012, s. 25-26).

Kromě antigenů A a B je v erytrocytech i systém antigenů **Rh**, který je složen ze 13 antigenů. Nejvýznamnější je antigen D. Člověk, který má ve svých erytrocytech aglutinogen D, má Rh pozitivní (80 % populace). Pokud nemá ve svých erytrocytech aglutinogen D, jedná se o Rh negativní. Proti antigenu D existují protilátky - aglutininy. Protilátky anti D patří do třídy imunoglobulinů řady IgG (Silbernagl, Despopoulos, 2004, s. 101).

Určení krevních skupin je důležitou podmínkou transfúze krve. Transfundovat lze pouze krev stejné krevní skupiny a je nutné respektovat i Rh faktor. Ověření krevních skupin po získání

krevních jednotek z laboratoře ověřujeme pomocí antisér, testem zvaný sangvitest. Ten provádíme vždy před podáním krevních jednotek.

4 DÁRCOVSTVÍ

Dárcovství krve je v době rozvoje medicíny, která je na nejvyšší úrovni, nepostradatelným aktem lidského chování. Doposud nemáme možnost nahradit lidskou krev substitučními látkami. Dárcovství krve patří do obecně závazných právních předpisů, legislativy České republiky (MZ ČR, 2008). Z darované krve jsou zpracovávány transfuzní přípravky a léky, které jsou důležité při závažných úrazech, rozsáhlých operačních výkonech, koagulopatiích a jiných stavech (Český červený kříž, 1999-2017). Lidské životy jsou závislé na dostatku krve. Používání, potřeba a zpracovávání lidské krve znakem vyspělosti zdravotnictví v různých zemích. Dostatečný počet dárců krve je především ukazatelem uvědomění občanů, morální úrovně, ale také kulturní vyspělosti. Každý občan, jehož zdraví dovoluje dárcovství krve, by měl odpovídající podíl krve odevzdat jako celospolečenský vklad. Ze společensko-sociálního hlediska není možné, aby nesla tíhu potřeby krve pouze skupina dlouhodobých dárců.

4.1 Požadavky na dárce krve

Proto, aby mohl občan krev darovat, musí splňovat určitá kritéria pro podstoupení odběru. Musí žít dlouhodobě v České republice, být ve věku 16-65 let, s váhou minimálně 50kg. Dárce musí poskytovat pravdivé informace o svém zdravotním stavu tak, aby nepoškodil příjemce. Dárce před každým odběrem podstupuje anamnestickou část, fyzikální vyšetření lékařem a odběr krve pro testování. Dále následuje odběr transfuzní jednotky krve. Dárcem se může stát každý, kdo splňuje dané podmínky. Plné znění daných podmínek naleznete v příloze č. 3.

4.2 Rizika pro dárce krve

Stejně tak jako pro příjemce, existují rizika, která mohou potkat dárce krve. Je to riziko vzniku hematomu v místě zavedené odběrové jehly, mdloba, která může potkat kohokoliv, zejména při sníženém příjmu tekutin nebo nedodržení doby strávené na odběrovém lůžku, parestezie vyskytující se při bilancování hladiny kalcia, vedoucí ke svalovým křečím, parestezie prstů a kolem úst (Turek, Masopust a Řeháček, 2010, s. 1-16). Může dojít i k alergické reakci po přiložení náplasti na místo vpichu (NEMPK, 2015).

4.3 Rizika pro příjemce krve

Rizika pro příjemce krevní transfuze jsou neustále snižována. Zpravidla jsou následky rizik závažnější u příjemce krve, než pro dárce. Tomuto riziku předchází náležitosti před vlastním odběrem dárce, dodržení legislativních, etických aspektů, ale také pravdivá anamnéza. V neposlední řadě skutečnost, že je dárcovství krve bezplatné, protože dle statistik je výskyt potransfuzních reakcí při užití krve od placených dárců vyšší (Turek, Masopust a Řeháček, 2010, s. 10). Do nejzávažnějších rizik pro skupinu příjemců, která jsou v současné době téměř eliminována, patří přenos infekčních onemocnění (AIDS, hepatitidy – VHC, VHB, syfilis). Rizika jsou snižována bezplatným dárcovstvím (Turek, Masopust a Řeháček, 2010, s. 1-16). Naprostou bezpečnost nelze zajistit, ačkoliv vyšetření jsou důkladná, diagnostika je založená na průkazu protilátek, které se mohou vytvořit v řádově dnech a týdnů. Proto vzájemná důvěra mezi dárci a transfuzní stanicí má velký význam (NEMPK, 2015).

5 DRUHY ODBĚRŮ A TRANSFUZNÍCH PŘÍPRAVKŮ

Po splnění všech kritérií, edukaci a písemném poučení dárce dochází k vlastnímu odběru krve pro diagnostiku vzorků od dárce k průkazu infekčních chorob a stanovení hodnot červené a bílé řady. Diagnostický odběr krve na počátku vlastního odběru krve nepřevyšuje 30 ml.

Odebraná krev dárce slouží ke zpracování přímo na transfuzní stanici nebo ve farmaceutických firmách nebo jako krevní deriváty ve zpracovatelských centrech. Odběrová krev je odebraná pomocí uzavřeného nebo otevřeného systému (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 99). **Uzavřený systém** je systém, který má vzájemně propojeny odběrové sety, včetně odběrové jehly. Je zde minimalizováno riziko mikrobiální kontaminace získaného materiálu. U **otevřeného systému** je systém sestaven těsně před odběrem, existuje zde ale vyšší riziko kontaminace (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 99).

Krevní deriváty, lze získávat odběrovými technikami, tzv. aferézou nebo standardním odběrem plné krve. Každý druh odběru má své intervaly a určené postupy. Jedná se zejména o následnost odběru, velikost objemu odebraného materiálu, aj. Při odběru plné krve lze odebrat maximálně 13 % celkového objemu kolující krve, to je cca 450 ml. Krev se zde nevrací do oběhu dárce. Na rozdíl od odběrů pomocí aferéz, kde dochází k separaci jednotlivých elementů krve do vaků v cyklech a zbývající složky krve jsou dárci vráceny do oběhu. Každý druh má své podmínky odběru množství, časový interval následujícího odběru, časový interval kombinujících odběrů (**erythrocytaferéza, plazmaferéza, trombocytaferéza, granulocytaferéza**) (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 99-101).

Autotranfuze je dárcovství krve vlastní, kdy je nutné dodržovat kritéria pro indikaci, kontraindikaci a její nežádoucí účinky (Řeháček, Masopust a kol., 2013, s. 51-52). Při autotransfuzi lze také transfundovat plnou krev nebo jednotlivé složky. Autotransfuze je dělena na **předoperační autologní odběr**, který se využívá u plánovaných operací pacienta s předpokládanou nadlimitní ztrátou krve, která by se musela hradit. **Akutní normovolemická hemodiluce** je autotransfuze, která je prováděna těsně před operačním výkonem a množství odebrané krve je nahrazeno krystaloidy nebo koloidy (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 106). Odebraná krev je uložena na operačním sále a následně podána pacientovi během či po výkonu. Poslední možností je **perioperační sběr krve**, přesněji řečeno odsávání přebytečné krve v operačním poli. Krev je očišťována a vrácena pacientovi do krevního oběhu (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 103-107).

5.1 Erytrocytové transfuzní přípravky

- Plná krev – většinou k dalšímu zpracování;
- Erytrocyty bez buffycoatu (tj. neprůhledná, světlá tekutina obsahující leukocyty a trombocyty, vznikající po oddělení erytrocytů od plazmy), resuspendované (dále **EBR**) – nejčastěji používaná transfuzní jednotka, po odstranění plazmy a přidáním resuspenzního roztoku;
- Erytrocyty (dále **E**) – odstraněn velký podíl plazmy;
- Erytrocyty bez buffycoatu, resuspendované, promyté (dále **EBRP**) – odstraněn velký podíl plazmy a přípravek je bez buffycoatu, propraný v roztoku;
- Erytrocyty nesuspendované (dále **ER**) – odebrán podíl plazmy a přidán resuspenzní roztok;
- Erytrocyty bez buffycoatu, resuspendované, deleukotizované (dále **EBRD**);
- Erytrocyty deleukotizované (dále **ED**) (Řeháček, Masopust a kol., 2013, s. 35-38).

5.2 Trombocytové transfuzní přípravky

- Trombocyty z plné krve;
- Trombocyty z plné krve, deleukotizované;
- Trombocyty bez buffycoatu;
- Trombocyty bez buffycoatu, deleukotizované;
- Trombocyty z aferézy;

- Trombocyty z aferézy, deleukotizované – nejčastěji používaný v České republice (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 119).

5.3 Plazmatické transfuzní přípravky

- Plazma čerstvě zmrazená (dále **FFP**) – šokově zmrazená, má zachované koagulační faktory, bílkoviny, přirozené inhibitory koagulace;
- Jednotlivé koagulační faktory získané frakcionací plazmy - Antitrombin III, koncentrát F I, koncentrát F VII, koncentrát F VIII, koncentrát F IX, koncentrát F XII, fibrinové lepidlo;
- Koncentrát faktorů protrombinového komplexu (II, VII, IX, X) (Řeháček, Masopust a kol., 2013, s. 75-76, 80-82), (Penka, Tesařová a kol., 2012, s. 120-123).

6 MOTIVACE

Motivace je slovo odvozené z latinského slova *movere* – hýbati se. Každý člověk ať k výkonu práce, obstarání se nebo záměru něčeho dosáhnout, má motivaci neboli pohnutku. Ta zahrnuje nejen touhu, ale snažení se, uspokojování a plnění cílů. Podněcuje člověka k výkonu, proto každý dělá věci jinak, jinak kvalitně a za jiným účelem. Jsou to pohnutky, které vedly nějakým způsobem člověka k jednání (Rozsypalová, Čechová a kol. 2003, s. 42). Právě motivace je široký pojem, který je důležitý zmínit také u dárcovství krve. Ať už všeobecná sestra na transfuzní stanici, nebo odborníci v oblastech výchovy, by měli motivovat dárce k bezplatnému dárcovství, tak aby podchytili mladé zdravého dárce. Je žádoucí apelovat na bezplatný akt darování krve prospěšný nejen sobě, ale druhým, jako prosociální chování. Proč motivace k bezplatnému dárcovství krve? Protože i v dnešní vyspělé době je možnost přenosu infekčních onemocnění vysoká a finanční odměna by mohla dárce motivovat natolik, že by zatajil informace v počátečním dotazníku před odběrem krve. Obvyklou příčinou motivace je pojem potřeba, která vyjadřuje stav nadbytku či nedostatku. Jedna z důležitých vlastností organismu je právě ta potřeba, která motivuje k vyhledávání podmínek nezbytných k životu, nebo vyhnutí se podmínkám, které jsou nepříznivé pro život. Lze i takto vysvětlit motivaci člověka k placenému dárcovství krve. Potřeby třídíme do několika skupin a existuje jich široká škála (Rozsypalová, Čechová a kol. 2003, s. 43). Jako plošné motivační prostředky mohou pro dárce sloužit bonusy od jejich zdravotních pojišťoven, wellness pobyty či balíčky prospěšné zdraví. Jak praví prof. E. D. Thomas, průkopník transplantací kostní dřeně, nositel Nobelovy ceny za medicínu v roce 1990: „*Podstatná je altruistická motivace dárce, protože*

není odměněna ničím jiným než uspokojováním z vědomí, že mohl být zachráněn život nemocného člověka.'' (Liga proti rakovině, 2014).

7 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

Výsledkem tohoto chování je přinášet užitek nebo prospěch druhým. Můžeme jej klasifikovat jako tzv. pomáhající chování. Je to tedy jednání neboli čin, který je konaný ku prospěchu druhého jedince. K tomuto chování patří darování materiálních darů, porozumění, pomoc k dosažení určitého cíle, podpora. To je chování ve všech případech bez vyzvání. Samozřejmě, že takovéto jednání může být ovlivněno faktory, zda se jedná o člověka, kterého známe, anebo neznáme. Zda se jedná o rodinného člena, či nikoliv. Podle J. J. Rousseau je člověk od přírody dobrý, ale mění ho ke špatnému společnost. Motivační pohnutky člověka k prosociálnímu chování jsou ovlivněny jeho prostředím a výchovou, takto se shoduje většina autorů v současné psychologii (Slaměník, Výrost, 2008, s. 285–287).

8 ÚLOHA VŠEOBECNÉ SESTRY NA TRANSFUZNÍ STANICI

Všeobecná zdravotní sestra, popřípadě jiný nelékařský zdravotnický personál na transfuzní stanici, má velkou úlohu v informovanosti, edukaci a v neposlední řadě podpoře klientů. Počet zdravotních sester na transfuzní stanici je odlišný z hlediska velikosti a stavebního uspořádání, počtem lůžek a množstvím dárců na jednotlivých stanicích. Při příchodu na transfuzní stanici si klient odloží svůj oděv a čeká ho administrativní činnost, která spočívá v uvedení pravdivých informací dle obsahu dotazníků, který vyplňuje. Dále jsou klienti jednotlivě voláni k lékaři, kde dochází k fyzikálnímu vyšetření, odběru krve pro vyšetření krevního obrazu, diferenciálu, krevní skupiny a měření krevního tlaku. Po zhodnocení stavu klienta lékařem odchází klient do odběrové místnosti, kde ho zdravotní sestra seznamuje s postupem odběru vlastní krve, například: napíchnutí žíly, doba trvání odběru, co bude následovat po odběru. Zodpovídá mu další případné otázky. Nejen, že sestra pracuje profesionálně, ale sleduje i neverbální komunikaci, fyzický stav pacienta (např.: opocenost, blednutí a stavy před omdlením). Po zvládnutí odběru má klient nárok na občerstvení i pobyt v klidové zóně, kde setrvá nějaký čas a poté odchází domů. Odebraná krev k diagnostice infekčních nemocí se testuje dle evropské legislativy na AB0 a Rh, další antigeny, HIV 1/2, kombinovaný test p24HIV, HBV (infekční žloutenka typu B), HCV (žloutenka typu C), syfilis, *Treponema pallidum* a také jaterní testy pro případ nespecifických zánětů (Řeháček, Masopust a kol., 2013, s. 32-33).

9 DAROVÁNÍ PLAZMY X DAROVÁNÍ PLNÉ KRVE

Darovat plazmu nebo krev je podstatný rozdíl. V dnešní době stále více lidí daruje svoji krevní plazmu, nikoli plnou krev. Stojí za tím finance a ne motivace pomoci. Primář transfuzního oddělení Thomayerovy nemocnice MUDr. Petr Turek uvedl, že „V loňském roce byl úbytek dárců plné krve v České republice do 3 %, v letošním roce se očekává až 5 %” (Turek, Zdraví-život, 2018). Problematikou dárcovství krve se mimo jiné v současné době zabývá spolek Zdraví-život. Jeho hlavní úlohou je podpora a propagace zdravého životního stylu ve formě volnočasových aktivit pro mládež. Zvyšování zodpovědnosti za své vlastní zdraví cestou bezplatného dárcovství krve s výchovou k pomoci druhým. Hlavní myšlenou je prevence sociálně patologických jevů, jako je zneužívání návykových látek, kriminalita aj. Otakar Vaníček je autorem spolku Zdraví-život a jako několikaletý dárcce krve chce za pomoci projektu přispět bezplatným dárcovstvím k prevenci sociální patologie spolu s dalšími autory jako je např.: Karel Valášek, Zdeněk Troška. Spolek Zdraví-život vznikl v roce 2004 při potvrzení smysluplnosti vize spolku podporovat a propagovat zdravý životní styl spolu s dárcovstvím u mládeže na středních školách v Praze. Spolupracuje s mnoha zdravotnickými a vzdělávacími institucemi. Nejen tento spolek, ale i další projekty, jako je Krevní barometr, Spartánská krev aj., spolupracují s transfuzními stanicemi a snaží se o navýšení dárců s vlastní motivací a cílem (spolek Zdraví-život, 2018). Edukace a propagace pro nábor nových dárců z řad mladé generace je důležitá stejně jako zdůraznění podstaty dárcovství.

V dnešní době dárcovství krve lze rozdělit na dárcovství krve v komerčních a nekomerčních firmách. Rozdílem je však finanční odměna za dárcovství, využití legislativních úlev na daních. Rozdílem je také informovanost dárců o následném využití krve, její následné zpracování a samotný odběr. S finanční odměnou, která je spojena s komerčními firmami, se nese také riziko. Mezi některé komerční firmy lze uvést Sanaplasma, Unicaplasma, Caraplasma, Plasmaplace.

U dárců navštěvující komerční firmy převyšuje jejich finanční motivace. U komerční firmy Sanaplasma se obchoduje s plazmou, prodává se do zahraničí a vyrábějí se z ní farmaka. Motivací u bezplatných dárců je většinou jejich přesvědčení pomoci druhým. Nekomerční firmy, čili transfuzní stanice, s krví nikterak neobchodují. Krev se využívá v českých nemocničních zařízeních. Jak ale uvedl ředitel Ústavu hematologie a krevní transfuze Marek Tměný v Praze, podle vzácnosti krevních podskupin a jejich nedostatku v Německu, existuje v této oblasti mezi oběma státy spolupráce (Deník.cz, 2009).

V legislativě je zakotvena úhrada nákladů spojené s darováním krve. Finančně není oceněna samotná krev, ale dárce mohou uplatnit daňové zvýhodnění k ročnímu zúčtování daně z příjmu. Na takové daňové zvýhodnění má nárok dárce pouze, jedná-li se o bezplatného dárce. Je přípustné refundovat platbu za vynaložené náklady dárce, přesněji úhrada za cestovní výlohy, občerstvení poukazem nebo stravenkou. Další ocenění pro bezplatné dárce zformulovala Liga Červeného kříže, která jsou pro bezplatné dárce. Jsou oceněni medailemi, odznakem kapky krve, plaketami, které jsou udělována celostátně (Český červený kříž, 2017). V benefitech za dárcovství krve pro občany hrají neocenitelnou úlohu také zdravotní pojišťovny, které si své podmínky pro jejich dosažení upravují samy. Například VZP přispívá bezplatným dárcům 1000 Kč na rekondiční aktivity a léčivé přípravky, ale také 35 dnů cestovního pojištění zdarma. VoZP přispívá dívkám až 2500 Kč na očkování proti rakovině děložního čípku, dále na plavání pro kojence aj. Více v příloze č. 6. Všechny zdravotní pojišťovny mají benefiční programy na svých internetových stránkách s uvedením podmínek získání těchto benefitů. Z morálního hlediska by však dárcovství krve nebo plazmy měl občan darovat ze své vlastní svobodné vůle, bez motivu jakéhokoliv obohacení. Transfuzních stanic je v České republice okolo 75 a jsou součástí nemocničních komplexů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Výzkumná část práce obsahuje popis metodiky pro kvalitativní šetření, informace o souboru dat získaných kvalitativním výzkumem, analýzu a výsledky.

10 METODIKA VÝZKUMU

Pro zpracování dat k praktické části byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu pomocí narativního rozhovoru, čili polo-strukturované otázky. Kvalitativní výzkum nabízí větší množství technik a metod, kterými je možné danou problematiku dále zkoumat. Je to proces, který je flexibilní. K výzkumu je použit, protože je nejvíce vyhovující charakteru zkoumaných cílů. Hovoří se tedy o nečíselném zpracování informací. Otázky k rozhovorům byly zpracovány jako struktura okruhů otázek (příloha č. 7) na podkladě myšlenkové mapy (příloha č. 1), literatury a ověřením prvního rozhovoru za účelem udržení správné struktury a plynulosti rozhovorů. Byly rozděleny do 3 skupin pro přehlednější zpracování dat. Výzkumné otázky byly kategorizovány do 3 okruhů, které korespondují s výzkumnými cíli. Skupina charakteristiky dárce, **informovanost respondentů v obecné rovině** (zda darují krev, či nikoliv), **jejich postoj k dárcovství krve** (zda darují krev bezúplatně nebo za odměnu) a **skupina hodnot a motivů k dárcovství**.

Rozhovory byly prováděny na klidných místech s příjemnou atmosférou, zejména v kavárnách nebo místech podle preferencí dotazované osoby. Probíhaly se studenty bakalářského studia. Všichni studenti studovali na FZS. Studenti byli z oboru Všeobecná sestra, Porodní asistenta nebo Zdravotnický záchranář. Kvalitativní výzkum probíhal na přelomu roku 2017/2018. Data byla nahrávána pomocí diktafonu Olympus po předchozím seznámení respondenta s průběhem rozhovoru, zásadami anonymity a zpracováním dat. Respondenti byli informováni o tom, že si mohou vyžádat doslovný přepis rozhovoru k revizi. Byli také informováni o možnosti ukončení spolupráce na výzkumu. Všichni respondenti vyjádřili svůj souhlas k rozhovoru písemným stvrzením (příloha č. 2). Rozhovory byly prováděny celkem s 5 studenty. Rozhovory byly následně doslovně přepsány a anonymizovány v programu Microsoft Word 2007 pro jejich analýzu. Při nejasnosti odpovědi, nebo v případě chybějícího dotazu na nějakou oblast výzkumu, byli někteří studenti znovu osloveni k doplnění rozhovoru. Bylo použito otevřené kódování, tím se rozumí srovnávání pojmů, výpovědí či fenoménů. Rozhovor byl prováděn se 3 ženami a 2 muži z důvodu vyššího zastoupení ženského pohlaví na Fakultě zdravotnických studií. Pro časté

opakování odpovědí nebyl soubor respondentů pro rozhovory rozšířen. Vztah výzkumníka k respondentům, jejich povolání a stručná charakteristika je uvedena u každého rozboru rozhovoru. Během rozhovorů nebyla přítomna třetí osoba. Podkladem pro polo-standardizovaný rozhovor byla myšlenková mapa, na základě které byla zpracována struktura okruhů otázek. Během rozhovorů nebyly zaznamenány vymykající se nonverbální a paraverbální projevy respondentů, a proto v analýze jednotlivých rozhovorů nebyly předmětem šetření. Každý z rozhovorů trval přibližně 20-35 minut. Výzkum byl proveden v souladu s metodou zakotvené teorie. Veškeré údaje a kvalitativní data, která byla získána, procházela kódováním s důrazem na didaktický významu. Ten korespondoval s výzkumnými cíli. Bylo použito celkem 13 kódů, které kodovaly získané data. Mezi názvy kódů patří například: pravidelnost, pohnutka, rodina, benefity. Následně data byla interpretována písemným zpracováním. Jednotlivé interview byla přepsána a vytištěna pro přehlednou interpretaci. (Hendl, 2016, s. 127-129, 170-173). Pro anonymizaci dotazovaného nebylo uvedeno jméno, příjmení. Jméno bylo nahrazeno číslem respondenta. Pro zpracování byly rozhovory rozstříhány a analyzovány dle kódů, následně přepsáno do části diskuze. Postup pro systematické zpracování praktické části byl v souladu s doporučením pro kvalitativní výzkum COREQ (Tong, 2007). Tazatelem byl student Fakulty zdravotnických studií Univerzity Pardubice ze 3. ročníku oboru Všeobecná sestra. Zaměstnaný na částečný úvazek ve Fakultní nemocnici na Jednotce intenzivní péče. Tazatel byl muž ve věku 22 let, bez předchozích zkušeností s kvalitativním výzkumem. Respondenti byli seznámeni s cíli této výzkumné práce. Vztah s některými respondenty nebyl nijak úzký. Tazatel daroval již v minulosti opakovaně plnou krev i plazmu, nyní ze zdravotních důvodů byl vyloučen. Motivem tazatele pro tuto práci bylo podílení se na projektu „Studuj a daruj“ na Fakultě zdravotnických studií. Výzkumník není nijak blíže do této problematiky zainteresován. Účastníci byli vybráni účelově na základě tazatelových informací, že darují krev nebo plazmu. Možné zkreslení tohoto výzkumu může být způsobeno malou saturací dat, malým výzkumným vzorkem, ale také prvním provedením kvalitativního výzkumu tazatele. Respondenti byli osloveni osobně, „face-to-face“. Ani jeden z oslovených neodmítnul participaci na výzkumu. Údaje byly získávány po domluvě místa s respondentem v příjemném prostředí. Rozhovory nebyly ukončeny po úplné saturaci dat z důvodu časových možností a rozsahu bakalářské práce. Pro doplnění informací, byl prostřednictvím rozhovoru osloven pan Otakar Vaníček, ředitel spolku Zdraví-život. Spolku, který začleňuje mnoha projektů zaměřené s prevencí sociálně patologických jevů a motivovaností pro bezplatné

dárcovství, viz kapitola č. 9. Některá data byla v části diskuze porovnána s jinými výzkumy a články.

11 INTERPRETACE ROZHOVORŮ

Ve výzkumné části bakalářské práce byly polo-standardizované otázky rozděleny do 3 kategorií, které korespondují s cíli výzkumné práce. Některé otázky z jednotlivých kategorií se prolínají.

- **Obecná rovina, informovanost respondenta**, tj. jestli daruje krev, má informace o dárcovství a kde je obdržel, zná benefity dárcovství aj.
- **Postoj respondenta k problematice**, tj. jak nahlíží na placené dárcovství krev x plasma, jaké negativa/positiva vidí při dárcovství.
- **Motivace respondenta**, tj. co ho motivuje/demotivuje, proč nedaruje nebo daruje krev, kdo ovlivnil jeho rozhodnutí, jak by motivoval ostatní dárce/nedárce.

Interpretace rozhovorů:

Respondent č. 1:

Respondent je studentka 3. ročníku VSP, ve věku 21 let, vystudovala SZŠ v oboru Zdravotnický asistent. Pracuje na jednotce intenzivní péče již jeden rok. Vztah respondenta s tazatelem je kamarádský, dlouhodobý.

Rozhovor trvající 30 minut, byl uskutečněn v kavárně.

Interpretace analyzovaného rozhovoru:

Respondentka darovala krevní plazmu již v minulosti, krev nedaruje a chtěla by darovat kostní dřeň. V současnosti krev nedaruje z důvodu vyskytlých zdravotních obtíží po posledním odběru krevní plazmy.

Myslí si, že by valná většina chodila darovat krev při navýšení benefitů.

Respondentka při otázce jestli zná benefity při dárcovství krve, odpověděla: „Vím o poukazech na vitamíny. Sama je v současnosti nevyžívám, neboť nedaruji.“

„Placené dárcovství bylo pro mě významný motiv. Při posledních odběrech jsem si to neuvědomovala, byla jsem často nemocná a uvědomuji si byznys a zdravotní rizika při častém odběru plazmy. Myslím si, že jsem se prodávala.“

Domnívá se, že dárcovství by mělo být placené, alespoň z pohledu náboru nových dárců, na druhou stranu by se nestačila využívat krve.

Informace o dárcovství obdržela v autobuse z propagačního letáku a vzpomínala nejspíše na přednášky ze základní školy. Dnes nejčastěji je informována prostřednictvím letáků v městské dopravě, ale také internetem.

Při otázce, co by zvýšilo počet dárců na transfuzních stanicích, odpověděla, že by se problematika měla více medializovat, zejména televizními spoty se zvýšeným hlasem, které by se vkládaly před významné programy, které sledují miliony diváků. Nikoli mezi běžné reklamy, jako jsou strojky na holení a deodoranty, aj.

Jako pozitivum na svém dárcovství vidí, že dostávala zapláceno a pomohla lidem. To pro ni bylo prvotní pohnutkou. Jako negativní důsledek dárcovství vnímá únavu a častou nemocnost, týkající se darování plazmy.

Se získanou krví se podle ní neplýtvá, množství krve je na hranici, když je potřeba, tak se podá.

V současnosti nenachází žádný motiv pro dárcovství, uvedla svůj rozum a jako možný demotivační faktor uvedla přístup sester v některých transfuzních stanicích. Motivem pro respondenta by byla nešťastná situace, hromadné neštěstí, či terorismus, kde by nerozlišovala při zasažení vlastní rodiny přednost dárcovství pro rodinu nebo pro cizí osoby.

Dle názoru respondenta by pozitivní motivovanost obyvatelstva pro dárcovství krve mohla vzrůst pomocí výchovy, altruistických pohnutek a uvědomování si prosociálního chování. Také podněcováním nejen informovanosti v televizi, ale zejména na zájmových volnočasových aktivitách, dnech zdraví, mezinárodních dnech a exkurzích. Tyto aktivity by spíše oslovily mladší generaci.

Respondent č. 2:

Respondent je studentka 3. ročníku VSP, ve věku 23 let, vystudovala SZŠ v oboru Zdravotnický asistent. Pracuje na částečný úvazek v nemocnici. Vztah respondenta s tazatelem není nijak úzký.

Rozhovor trvající 26 minut byl uskutečněn v kavárně.

Interpretace analyzovaného rozhovoru:

Respondentka nikdy nedarovala krev, ale pouze plazmu. V současnosti nedaruje nic. Přestala darovat plazmu, protože měla kolapsový stav, změny krevního tlaku, zvracení a nevolnosti. Nyní opět uvažuje o dárcovství plné krve.

Myslí si, že valná většina obyvatel nedaruje krev z důvodu špatné edukovanosti o tom, kam může chodit a na koho se má obrátit.

Má informace o benefitech, které poskytují zdravotní pojišťovny.

U placeného dárcovství plazmy si myslí, že má svůj význam v počtu dárců, ale obává se o kvalitu darované plazmy z důvodu příchodu rizikových sociálních skupin. Podle ní, chybí publikovanost dárcovství plné krve.

Při obdržení financí za plazmu měla dobrý pocit, byl to pro ni hlavní motiv, ale po opakovaných odběrech si uvědomovala, že pro její zdraví to není dobré. Finanční odměna může být přínosem pro studenta, ale pro ni v době kdy pracovala, to nebyla závratná částka, která by ji motivovala k dalším odběrům.

Je proti placenému dárcovství, i když dříve chodila na plazmu za úplatu. Dárce by mohl zatajovat své informace o svém případném onemocnění a přicházeli by obyvatelé nižších sociálních skupin.

O dárcovství získala informace prostřednictvím vystudované zdravotní školy a na exkurzi. Nejvíce do kontaktu s informacemi o dárcovství přišla v zaměstnání od kolegů a v dopravních prostředcích letáky od firmy Sanaplazma. To ji iniciovalo k první pohnutce dárcovství. V běžném životě se nesešla s medializací této problematiky.

Podle respondenta by počet dárců zvýšila vyšší opakující se informovanost v médiích, besedy se zdůrazněním aktuální situace, potřeby a benefity. Videoukázky autonehod a drastických

záběrů poukazující na nedostatek krve, které by mohly změnit myšlení sledujících lidí. Také uvedla, že hlavní úlohu by měl mít praktický lékař, nabídkou možnosti dárcovství.

Respondentka uvedla, že jako pozitiva dárcovství plazmy jsou vyrobené preparáty, farmaka. Z osobních pohnutek uvedla dobrý pocit, a že byla někde platná a pomohla. Negativní vnímá nevolnosti po odběru.

„Uvažuji o dárcovství krve delší dobu, mám hodně lidí v okolí, především přítele, který pravidelně daruje krev, ale moje rozhodnutí k dárcovství plné krvi komplikují reálná fakta o plýtvání s krví na oddělení“.

Uvádí, že si myslí, že se s krví přijatou na ošetrovací jednotku plýtvá, ne ve smyslu „vylívání“, uvedla, ale indikací pacientům bez významu léčby. Uvědomuje si etickou stránku a medicínskou, ale připadá jí, že u pacientů s „očekávanou smrtí je to zcela zbytečné a v dnešní době drahé“.

Hlavním motivem k odhodlání dárcovství krve je to, že člověk nikdy neví, kdy on sám bude potřebovat krev nebo plazmu. Nešťastná situace, terorismus a další hromadné neštěstí by ji motivovaly a automaticky by darovala. Nerozlišovala by, zda krev je pro rodinu, či veřejnost.

Její rozhodnutí k dárcovství zmiňované plazmy nečinil nikdo jiný než ona sama.

Pozitivní motivovanost by zvýšila celoplošnou kampaní, osvětou pro dárcovství lidmi z praxe, transfuzních stanic.

Uvedla, že motivovanost a informovanost občanů by se měla více rozšířit, protože například ani její rodiče o této problematice moc nevědí.

Respondent č. 3:

Respondent je student 3. ročníku ZZ, ve věku 22 let, vystudoval gymnázium. Pracuje při studiu, ale mimo obor. Vztah respondenta s tazatelem je kamarádský.

Rozhovor trvající 29 minut byl uskutečněn u tazatele doma.

Interpretace analyzovaného rozhovoru:

Respondent je pravidelným dárcem krve s optimistickým postojem, že má dost krve. Pravidelně daruje krev 3x do roka i při výzvě z transfuzní stanice. Neměl nikdy zdravotní obtíže spojené s odběrem krve.

Myslí si, že valná většina obyvatel nechodí darovat krev ze sobectví. Chodí, protože je rád, že to pomůže. Při dotazování proč nazývá ostatní jako sobce, uvedl, že darovat může přece každý, pokud není nemocný.

Zná benefity při odběrech krve od své zdravotní pojišťovny, vitamíny a balíček s občerstvením. Myslí si, že některá zdravotní pojišťovna přispívá na lázně. Je překvapen, že například v Hradci Králové a v Táboře mají MHD zdarma, nebo alespoň obdrží příspěvek na jízdné.

Pohled na placené dárcovství považuje za trapné, i když pro samotné studenty atraktivní. Přejde mu ale divné obdržet finance za to, že darují z přesvědčení a chuti pomoci.

O možnosti dárcovství ví od kamarádů, pomocí nichž začal darovat Nejčastěji se s informacemi o darování setkává na internetu.

Nenapadá ho jakým způsobem motivovat lidi kolem sebe k dárcovství a jak by se mohl zvýšit počet dárců.

Pozitivem na dárcovství bere to, že člověk darovat nemusí a přesto daruje pro svůj osobní pocit.

Nemyslí si, že se s krví plýtvá, protože je jí nedostatek.

Jeho hlavním motivem je dobrý pocit ze správného skutku, zachránit život. Nemotivovala by ho nešťastná situace, hromadné neštěstí, protože terorismus a nehody jsou. Dárci, kteří darují, by reagovali svoji ochotou na výzvu transfuzních stanic. Jeho hlavním demotivačním faktorem by bylo zjištění o skutečnosti plýtvání krve.

Neřeší otázku, zda daruje krev konkrétní osobě, zejména blízkému nebo veřejnosti, ale říká, že motivace by byla vyšší u blízkého.

Myslí si, že pozitivní motivovanost dárců a chuť pomoci může ovlivňovat mnoho aspektů jako je: výchova v rodině, již v minulosti osobní potřeba transfuze, na druhou stranu fámy o nebezpečnosti darovat, které jsou šířené laickou veřejností a tak.

Pro zvýšení motivovanosti veřejnosti by použil slogan „daruj krev, zachráníš život“.

Respondent č. 4:

Respondent je studentka 3. ročníku PA, ve věku 21 let, vystudovala SZŠ. Pracuje při studiu v oboru. Vztah respondenta s tazatelem není nijak úzký.

Rozhovor trvající 35 minut byl uskutečněn u tazatele doma.

Interpretace analyzovaného rozhovoru:

Respondentka není v současnosti dárce krve, ale v minulosti darovala krevní plazmu a krev a je zapsána do registru dárců kostní dřeně. Občas daruje krevní plasmu při osobní větší časové možnosti.

Myslí si, že valná většina nedaruje krev z důvodů, že by očekávala finanční ohodnocení, které u plné krve není, ale také ze strachu injekčních jehel a pohledu na krev.

Ví o benefitech jako jsou programy zdravotních pojišťoven a finančního benefitu u plazmy. V minulosti využila vitamíny, které jí pojišťovna proplatila.

Na placené dárcovství pohlíží tak, že kdyby na to byly vyhrazeny finanční prostředky, motivovalo by to více lidí, nebo kdyby byly více obeznámeny benefičními programy. Jako finanční odměnu za darování krve si představuje 500 korun za odběr, ale ví, že je zvýhodněn dárce na daních a myslí si také, že využívají volno v zaměstnání v den odběru. Dříve brala peníze za dárcovství plazmy, ale dnes spíše jako pomoc druhým, by darovala opět plnou krev.

Měla dobrý pocit při obdržení financí za krevní plazmu.

Myslí si, že finanční ohodnocení není to správné, ale uvádí: „Jako kompenzace lidem, kteří si myslí, že je o něco obírají, je to vhodné“.

O dárcovství se dozvěděla díky škole a v městských dopravních prostředcích. Zná program „**Studuj a daruj**“ na FZS.

Jako pozitivum na svém dárcovství vidí, že pomohla lidem a za negativum vnímá vlastní nevolnost po odběru plazmy.

Domnívá se, že s transfuzními jednotkami se plýtvá, jako třeba když se nevyužije krevní derivát v nemocnici pro pacienta, že se nevrací do banky.

Hlavním motivačním prostředkem pro zvýšení počtu dárců na transfuzních stanicích by byly finance a větší informovanost. Měli by být více informováni zaměstnanci pomocí

zaměstnavatelů, v nemocnicích a prostřednictvím osob, které by dělaly přednášky, rozdávaly propagační materiály.

Dříve ji motivovaly peníze, dnes dobrý pocit, status zdravotní sestry a prosocialita. K okamžitému dárcovství by ji motivoval terorismus a hromadné neštěstí.

Rozlišovala by, zda daruje rodině nebo veřejnosti, nejdříve by darovala své rodině.

Demotivačním faktorem by byla kauza o plýtvání s krví.

Hlavní pohnutkou k dárcovství byly kamarádky, nikoli sama. Četla příběh o záchraně života kostní dřeví a zapsala se do registru.

Pozitivní motivací k darování krve by zvýšila větší proinformovanost a výchovou vedoucí k rozlišování dobra a zla. Občan by měl být motivován institucemi k dárcovství, prostřednictvím reklam, TV spotů a na motivaci by se měly podílet i autoškoly.

Respondent č. 5:

Respondent je student 3. ročníku ZZ, ve věku 22 let, vystudoval zdravotnické lyceum a pracuje jako sanitář v nemocnici. Vztah respondenta s tazatelem není nijak úzký.

Rozhovor trvající 31 minut byl uskutečněn v restauraci.

Interpretace analyzovaného rozhovoru:

Daruje krev pravidelně 3x ročně.

Myslí si, že valná většina lidí nechodí darovat krev, protože není edukována a myslí si, že medicína je natolik vyspělá, že krev lze hradit jiným způsobem.

Zná a využívá benefity od své pojišťovny za dárcovství krve, zejména volno ve škole.

Není zastánce placeného dárcovství, hovoří o tom, že to nejsou věci, se kterými by se mělo obchodovat. Z toho důvodu nedaruje plazmu. Dárcovství by nemělo být placené a motivem by mělo být zachování sociálního chování a pocit lidství.

Informace o dárcovství obdržel ve škole a následně se začal o problematiku zajímat. Nadále dostává informace prostřednictvím kolegů a internetu.

Podle něho by se počet dárců navýšil edukací a benefity, zdůrazněním slev na daních. Také by zdůraznil slovo dárcovství a řekl by něco o etickém chování a důležitosti využití krve.

Jako pozitivum vidí pomoc druhému a negativa nenachází, pouze u placeného dárcovství jako pozitivum vidí navýšení počtu dárců a negativum zapření informací o způsobu provozování sexu, sexuální orientaci, léčbu antibiotik nebo také čerstvé tetování.

Myslí si, že se s krví neplýtvá, kromě leukocytů, které se spalují, z důvodu nemožnosti transfúze. Setkal se s tím, že nevyužitá krev, která přišla na oddělení, se znehodnotila do umývadla.

Hlavní motivací je pro něho pomoc druhému, proto je pravidelný dárcem. Neuvažuje nad tím, za jakých okolností by nedaroval krev. Při každé závažné situaci by neváhal a šel darovat.

Nerozlišoval by nad tím, zda krev bude darovat rodině či veřejnosti nebo do krevní banky.

Jako prvotní pohnutkou pro dárcovství krve byla situace na oddělení, kde přišli koordinátoři a oslovovali zaměstnance o nutnosti potřeby krevní skupiny A+ a jestli by šel dát krev, potom co uvedl, že má A+, začal darovat.

Pozitivní motivaci občanů by zvýšil větším počtem reklam dárcovství, místo všudypřítomných reklam na očkování, vysílané před gala večery s velkou sledovaností.

Stejně tak jako se zvýšila edukovanost v sexuální výchově, tak by se měla zařadit do výuky problematika dárcovství krve, například v 8. třídě biologie. Dodal: „Mělo by se zacílit na věkové skupiny lidí, a tak motivační programy dělat pro konkrétní skupiny”

DISKUZE

Všem respondentům byly položeny stejné okruhy otázek. Dotazovaní v průběhu rozhovoru v návaznosti na otázky rozvíjeli myšlenky sami. Většina respondentů, zejména ženy, v současnosti nedarují krev, mají pouze předchozí zkušenost. Muži ve výzkumném vzorku darují pravidelně a neupřednostňují placené dárcovství jako ženy.

O možnosti dárcovství se respondenti dozvěděli nejčastěji od kamarádů, z letáku v MHD a ze středních škol. Dále od kolegů v zaměstnání, ale také na internetu a v jednom případě cílenou kampaní na pracovišti. Všichni mluvili o tom, že se v běžném životě moc neseťkávají s informacemi o dárcovství krve, ale spíše o placeném dárcovství plazmy v komerčních firmách. Domnívají se, že nízký počet dárců plné krve vyplývá z nedostatku informací veřejnosti a malé propagaci. Po nezacílené otázce na projekt vytvořený FZS, mi pouze jeden respondent řekl, že zná projekt „**Studuj a daruj**” vytvořený Fakultou zdravotnických studií ve spolupráci se Studentskou radou Univerzity Pardubice. Projekt běží již 2 roky, od roku 2016 a studenti jsou pomocí tohoto projektu opakovaně vyzíváni k darování krve. S informacemi o projektu se mohou setkat například prostřednictvím článků v e-ZPRAVODAJI Univerzity Pardubice (Paulusová, 2018), ale také pomocí letáčků. Ukázka projektu, viz příloha č. 4. Ve srovnání s bakalářskou prací, kde studentka z výzkumného vzorku 20 respondentů tj. (100 %) očekávala, že 50 % odpovědí na otázku kde se respondent dozvěděl o dárcovství, budou média. Toto tvrzení se nepotvrdilo. Nejčastější odpovědi byli přátelé a rodina (33,63 %). Média zaujímala (25,56 %) (Studená, 2010). Tato data se shodují s výsledky této kvalitativní práce, kde obdobně respondenti odpověděli na otázku, kde získali informace o dárcovství, a to od kamarádů, dále z médií.

Většina respondentů si myslí, že by valná většina občanů chodila darovat krev za finanční odměnu a větší benefity a že nedarují plnou krev z důvodu špatné edukovanosti. Respondent č. 3 se domnívá, že lidé nechodí darovat z důvodu sobectví, ale také z důvodu nevhodnosti dárce ze zdravotního hlediska a také, že je na každém, jak se rozhodne. Respondentka č. 4 uvedla strach z injekčních jehel a pohledu na krev a respondent č. 5 říkal, že široká veřejnost si myslí, že medicína je natolik vyspělá a umí nahradit krev. Což ale ve skutečnosti dosud není možné. Všichni respondenti vědí o benefitech při dárcovství krve, respondenti, kteří darují pravidelně plnou krev, jich využívají.

Placené dárcovství vnímá v pozitivním směru respondent č. 1, 2 a 4, ve smyslu dobré motivace pro veřejnost. Z těchto skutečností může vyplývat, že darování krevní plazmy za úplatu, vede respondenty z důvodu finančního zisku k častějšímu odběru, které je dvakrát častější než odběr plné krve. Někteří zřejmě postupem času zjistili, že finanční odměna za darování krve není tak velký motivační faktor, jako jej vnímali při prvních odběrech. Nyní si uvědomují riziko nebezpečí darované krve od rizikových skupin dárců, namotivované právě finanční odměnou. Respondent č. 3 a 5 nejsou zastánci placeného dárcovství a považují to za nevhodnou motivaci. Muži hovořili o etické stránce a o zachování sociálního cítění.

Hlavním motivem u pravidelných dárců je, podle respondenta č. 3 a 4, dobrý pocit v podobě záchrany života, dobrého skutku. Respondenti, kteří v současnosti nedarují krev, nemají žádný motiv, dříve pro ně byly motivem peníze. V současné době se obávají při opakovaném odběru plazmy zdravotních komplikací. Kromě respondenta č. 3, který uvádí, že by ho nemotivovalo hromadné neštěstí, terorismus a jiné katastrofy, ostatní respondenti by krev automaticky darovali. Respondent č. 3 a 4 by mezi hlavní demotivační faktor zařadil zjištění o skutečnosti plýtvání s krví. Respondent č. 1, 2 a 5 by nerozlišoval, zda by věděl, komu daruje krev, rodině nebo veřejnosti, kdežto respondenti č. 3 a 4 ano.

Motivace dárců finančními prostředky nebylo překvapivé, všude kolem nás jsou propagačními prostředky, a to nejen od komerčních firem odběrů plazmy. Prozatím jsem se nesešel v běžném životě s nějakým motivačním prostředkem poukazujícím na darování krve v nekomerční firmě. Mimo projektu vytvořený na Fakultě zdravotnických studií s názvem „**Studuj a daruj**“, vedoucí k darování krve na transfuzní stanici v Nemocnici Pardubického kraje. Bylo zmiňováno v části diskuze, že pouze jeden z dotazovaných řekl, že zná tento projekt, zajímalo mě, kolik studentů se přihlásilo k dárcovství krve pomocí přihlašovacího portálu na stránkách FZS. Kolik studentů navštívilo webovou stránku popisující proces darování v NEMPK. Byla oslovena referentka proděkana pro studium a vzdělávací činnost, pro zjištění skutečných dat. Z celkového počtu přihlášených osob někdo nemohl darovat ze zdravotních důvodů, někdo byl cizím státním příslušníkem. Většina se přihlásila a po vyzvání transfuzní stanice se nedostavila. Pouze malý počet skutečně daroval. Toto zjištění vede k zamyšlení nad tím, proč studenti na FZS darují krev tak málo, přičemž mají k dispozici letáky z projektu a webové stránky, viz příloha č. 4. Měli by být oslovováni cíleně, pomocí studentských emailů, konkrétními osobami nebo by měla být nastavená pravidelná kampaň, s cílem získání konkrétního počtu dárců v určitém časovém úseku. Možností by byla také kampaň zaměřená na získání dlouhodobých pravidelných dárců.

Například v Brně studenti pořádali již druhý ročník soutěže „**O pohár akademické obce**“ v dárcovství krve, kde motivací studentů byla finanční odměna v hodnotě 3 000 Kč na nákup knih. Tento projekt začleňoval všechny brněnské vysoké školy. Pohár akademické obce získala fakulta, ze které kralovalo nejvíce studentů k darování krve. (Pelcova, 2010)

Při položení otázky zda se s krví plýtvá, respondent č. 1 a 3 si myslí, že ne. Respondent č. 2 se domnívá, že se s krví plýtvá, například zbytečnou indikací. Respondent č. 4 si myslí, že ano, v případech pokud se nevyužije krev z indikace a nejde vrátit. Dokonce respondent č. 5 byl svědkem toho, že na oddělení znehodnocovali transfuzní jednotky do umyvadla, protože při napíchnutí transfuzního setu do vaku s krví transfuzní stanice nepřijímá derivát zpět z důvodu možné kontaminace. Otázkou je, zda je to neefektivní indikací lékaře nebo špatnou komunikací mezi zdravotní sestrou a lékařem.

V kvantitativní retrospektivní studii Mohammed (2016) o použití krve a plýtvání ve veřejné nemocnici, v zemi Guyana v Jižní Americe bylo zjištěno, že z Národní služby krevní transfuze bylo vydáno celkem 16 426 krevních jednotek. Nejvíce bylo žádáno o erytrocytové jednotky, krevní plazmu a dále o kryoprecipitát jako koagulační faktory. Z různých důvodů bylo znehodnoceno 4167 (25 %) krevních jednotek. Ztráty krve byly zaznamenány z mnoha důvodů: uplynutí času podání na ošetřovací jednotce, rozbité pečetění, rozbitá krevní konzerva, koagula vzniklá ve vaku, nebo krev byla vrácená více než po 30 minutách (Kurup, 2016). Nelze porovnat s Českou republikou. V malém výzkumném vzorku se přesto tato problematika vícekrát objevila, proto lze předpokládat, že podobná problematika jako ve výše zmiňované Jižní Americe, bude podobná situace v našich zdravotnických zařízeních.

Prvotní pohnutkou pro dárcovství plazmy u respondenta č. 1 byla finanční odměna a pomoc druhým lidem. Respondenta č. 2 oslovila informace z letáku v dopravním prostředku od jedné z komerčních firem odebírající krevní plazmu, ale také od kolegů ze zaměstnání. Pro respondenta č. 3 a 4 prvotní pohnutkou byli kamarádi a pro respondenta č. 5 byla situace, která nastala na oddělení, kdy koordinátoři transfuzního centra oslovovali zaměstnance o nutnosti potřeby krevní skupiny A+, kterou sám respondent měl.

V porovnání s katedrou Laboratorní medicíny (Transfuzní medicíny) ve Švédsku, kde se prováděl výzkum, jehož cílem bylo prozkoumat motivaci k dárcovství krve, ale také potíže, překážky spojené s darováním. Jednalo se tedy o darování plné krve. Byl to kvantitativní výzkum o výzkumném vzorku 600 dárců. Z toho 531 dotazovaných vyplnilo dotazník v poměru 322 mužů a 209 žen. Nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly mezi ženskými

a mužskými dárci. Mezi nejčastější uváděné motivy byly vlivy přátel (47,2 %) a žádost prostřednictvím masmédií (23,5 %). Mezi další také patřil altruismus (40,3 %), sociální odpovědnost nebo dokonce povinnost. Nejčastěji uváděnou překážkou dárců byla lenost (19,1 %) a strach z injekčních jehel (10,5 %) (Sojka, B. N., Sojka, P., 2007). Lze konstatovat, že výsledky z kvalitativního výzkumu této práce se výrazně shodují s motivy darování dotazovaných respondentů ve studii provedené ve Švédsku. Naopak lenost a strach z injekčních jehel se v tomto výzkumu nebyla respondenty uváděna.

Z důvodu vyskytlých zdravotních obtíží v posledních odběrech plazmy u respondenta č. 1 a 2, tito respondenti krevní plazmu nedarují. Plnou krev nedarují, ovšem respondent č. 2 o tom uvažuje. Respondent č. 3 nedaruje krevní plazmu, ale plnou krev daruje pravidelně. U něho se zdravotní komplikace s odběrem nevyskytly. Respondenti č. 4 a 5 neuvedli zmínku o zdravotních problémech. Z doposavad zjištěných dat dárcovství plazmy jsou jako jeden z hlavních důvodů proč nedarují respondenti plazmu zdravotní komplikace, a to i u tak malého vzorku. Jsou to překvapivé výsledky. Při odběru plazmy dochází k odběru bílkovin, minerálů a vody. To nemá tak velký vliv na organismus, jako odběr plné krve. Odběrem plné krve dochází v organismu k chudokrevnosti, s tím se zdravý jedinec poměrně dobře vyrovná (Společnost pro transfuzní lékařství ČLS JEP, 2018).

Ženy ve výzkumném vzorku v současnosti nedarují krev, nikoli ve vztahu k pohlaví, ale z důvodu zdravotních problémů vyskytujících se po opakovaném dárcovství plazmy v soukromých centrech. Oproti mužům, kteří darují pravidelně plnou krev, bez vyskytlých zdravotních obtíží. Zvláště ženy uvedly opakované zdravotní komplikace, i přesto nad darováním plné krve na transfuzní stanici uvažují. To je zajímavý myšlenkový posun. Znamená to tedy, že se domnívají, že při darování plné krve na transfuzní stanici budou mít méně komplikací spojených s odběrem?

Respondent č. 1 uvedl, že pozitivní motivaci obyvatel podle něj lze navýšit výchovou, stejně tak jako respondent č. 3. Další připomínky ke zvýšení pozitivní motivovanosti byly zejména na straně informovanosti, televizních drastických spotů se sloganem „daruj krev a zachrániš život“, které by měly obsadit reklamní prostor před gala večery s vysokou sledovaností. Dále také uváděli edukaci lidmi z praxe, kampaně, osvěty, dny zdraví a exkurze. Respondent č. 5 zmiňoval zvýšení edukace ve školách, základních školách 8. tříd, kde se vyučuje biologie. Lze napsat, že všichni respondenti souhlasí s větší informovaností obyvatel pomocí institucí.

Jsou to například: autoškoly, školní vzdělávací programy a tím tak zacílit určité věkové skupiny.

Respondenti si myslí, že většina obyvatel by chodila darovat krev za finanční odměnu a využití jiných benefitů. Nechodí z důvodu špatné informovanosti. Respondenti dříve finanční odměnu u placeného dárcovství plazmy brali jako dobrý motiv. Ukázalo se však, že postupem času změnili svůj postoj, pohled k dárcovství. Proti tomu však stojí respondenty uváděná úvaha, že pokud by se za darování plné krve mělo platit, došlo by k navýšení dárců z oblasti rizikových sociálních skupin na transfuzních stanicích. Klienti by mohli zatajovat ve své anamnestické části, rizikové chování, jako je např.: užívání antibiotik v předešlých dnech, zatajení čerstvého tetování, promiskuitní chování a sexuální orientaci nebo probíhající onemocnění. Z důvodu epidemiologického okna, získané informace od dárce jsou velmi důležité, i přesto, že vyšetřovací metody, druh diagnostiky jsou aplikovány na každou odebranou krev. Prvotní pohnutky pro dárce byly různorodé, pro někoho finance anebo kamarádi. Možná jsou tedy v naší populaci lidé, kteří svým chováním motivují další a další ve svém okolí. Pro motivovanost mladé generace by se dala využít sociální síť, popřípadě vliv kamarádů. Principem „pošli to dál!“. Nebo by měli darovat krev např. celebrity, a tak jít příkladem? Nebo členové vedení univerzity? Možná i tyto osoby mohou být dobrým motivátorem. Současně byla velice zajímavá informace o tom respondentovi, který daroval krev v reakci na to, že přímo v nemocnici se poptávali na jeho krevní skupinu. Takový zážitek může být zásadní motivací, která změní myšlení i chování daného člověka na celý život. Nebo to je jen jednorázová aktivita? Dalo by se podobných aktivit využít i na jiných pracovištích pro nábor nových dárců? Nebo konkrétním oslovením studentů přímo při přednáškách?

Studenti více darovali krev za odměnu, četnějšími odběry v krátkém časovém intervalu, však u některých došlo ke zdravotním komplikacím, jako uvedla jedna z respondentek: „*kolapsový stav, nevolnosti, zvracení*“, což vedlo k jejich rozhodnutí o ukončení dárcovství. V porovnání s bakalářskou prací, kde výsledkem kvantitativního výzkumu o vzorku 20 respondentů, tj. (100 %) na otázku z jakého důvodu přestal respondent darovat krev vzešlo, že 1 respondent (4,00 %) přestal darovat krev z důvodu nevolnosti při odběru. Dále byly zmiňovány důvody: z důvodu trvalého a dočasného vyloučení z dárcovství, ale také z nedostatku času a špatné zkušenosti (Studená, 2010).

Je možné, že velkou roli na celý proces odběru za finance hraje vyspělost, protože před darováním a po několikátém odběru plazmy dárce na placené darování plazmy nahlíželi jinak.

Ve výpovědích se dárci obracejí do minulosti, jako např.: „*Dříve jsem brala peníze za dárcovství plazmy, ale dnes to beru spíše jako pomoc druhým. Placené dárcovství byl pro mě významný motiv. Při posledních odběrech jsem si to neuvědomovala, byla jsem často nemocná a uvědomuji si byznys a zdravotní rizika při častém odběru plazmy. Myslím si, že jsem se prodávala.*” Toto zjištění je popud k prozkoumání dvou generací, mladé a starší k porovnání jejich názorů. Hraje roli vyspělost a věk?

Praktické doporučení:

Jako jednou z možností výstupem do praxe jsem se rozhodl vytvořit edukační leták, který by mohl obdržet každý občan od svého praktického lékaře při jakékoliv příležitosti, například na preventivních prohlídkách u lékaře, viz příloha č. 5. Edukační, motivující leták je vytvořen formou jasných, stručných a základních informací pro rychlé přečtení a následným odkazem pro zájemce na rozsáhlejší informační kanály. Další možností výstupem této práce by mohlo být již zmiňované zařazení dramatických spotů s nedostatečností krve a východiskem pomoci dárcovstvím jako televizní spot do prestižních televizních programů ve vhodnou dobu. Kampaň na zaměstnavatele, aby odesílal své zaměstnance v jejich zájmu na transfuzní stanice. Také větší propagaci na středních školách.

V budoucí práci by metodou kvantitativního výzkumu bylo možné zjistit, jestli se při darování krevní plazmy v soukromých zařízeních vyskytuje u dárců větší míra komplikací po odběru než po darování plné krve na transfuzní stanici v nemocnicích.

ZÁVĚR

Při psaní práce jsem mohl například zjistit z jakých nejčastějších důvodů je málo dárců na transfuzních stanicích. Bylo zjištěno a nahlédnuto do soukromí každého z respondentů proč darují a proč nedarují krev, co je k dárcovství vede a co ne. Proč si myslí, že ostatní nedarují krev, jaký mají pohled na placené dárcovství, jestli oni sami darují za odměnu, zejména plazmu a zda si myslí, že se s krví ve zdravotnických institucích plýtvá.

Odpověď na **první výzkumný cíl**, zda studenti darují krev bezúplatně nebo za odměnu, jasně potvrdilo kvalitativní šetření u pěti respondentů a po rozhovoru se zástupcem spolku Zdraví-život že, nejen studenti na Fakultě zdravotnických studií, ale i široká veřejnost reaguje na finanční prostředky a darují za odměnu. Je pravdou, že skupina dárců, kteří docházejí na transfuzní stanici, nepobírají finanční odměnu, i přesto že ve velkých nekomerčních transfuzních centrech, nabízí ve srovnatelné částce jako některé komerční firmy finance za odběr krve a krevních destiček.

Zjištění výsledků **druhého výzkumného cíle**, z jakých důvodu respondenti krev darují či nedarují je jasné. Jako nejčastější důvody, ze kterých nedarují studenti krev, byly zjištěny zdravotní komplikace po odběru plazmy, i přesto, že jeden respondent nad darováním plné krve uvažoval. Nelze zcela považovat dárcovství plazmy jako jeden z hlavních důvodů zdravotních komplikací u tak malého výzkumného vzorku.

Třetím dílčím cílem této práce bylo zjistit, jaká je motivace studentů k dárcovství. Hlavním motivem u pravidelných dárců plné krve je dobrý pocit v podobě záchrany života, dobrého skutku. Respondenti, kteří v současnosti nedarují krev, nemají žádný motiv, dříve byly pro ně motivem peníze. V současné době se obávají při opakovaném odběru plazmy zdravotních komplikací. Někteří respondenti uvádí, že by je nemotivovalo hromadné neštěstí, terorismus a jiné katastrofy, ostatní respondenti by automaticky darovali. Prvotní pohnutkou pro dárcovství plazmy u respondentů byla finanční odměna a pomoc druhým lidem. Někoho oslovila informace z letáku komerční firmy v dopravním prostředku, ale také od kolegů ze zaměstnání. Také uvedli, že prvotní pohnutkou byli kamarádi, ale také například situace, která nastala na oddělení, kdy koordinátoři transfuzního centra oslovovali zaměstnance o nutnosti potřeby krevní skupiny A+, kterou sám respondent měl.

Z výzkumného vzorku bylo zjištěno, že studenti více darovali krev za odměnu. Ze začátku dárcovství si neuvědomovali negativní dopady v souvislosti s placeným dárcovstvím plazmy. Po vyskytlých zdravotních obtížích si uvědomovali nejen vlastní zdraví, ale rizika navýšení infekčních nemocí od nižších sociálních skupin vlivem motivu financí za odměny čtenějšími odběry v krátkém časovém intervalu. Ti, kteří se nesetkali se zdravotními obtížemi nadále pravidelně darují.

Z rozhovorů s respondenty vyplynuly i myšlenky a náměty, které by se daly využít pro zvýšení pozitivní motivovanosti studentů, ale i široké veřejnosti. Jednalo se například o vysílání emotivních až šokujících reklam, které by inspirovaly k dárcovství krve. Reklamy by měly být zařazeny před významné pořady, například benefiční koncerty, charitativní akce, před zpravodajskými událostmi. Uvítal bych větší medializaci slavnostního předávání vyznamenání Českého Červeného kříže dobrovolným dárcům. Jako dobrý motivační prostředek vidím, aby praktičtí lékaři při preventivních prohlídkách svým pacientům zdůraznili možnost a potřebu dárcovství. Za úvahu by stálo rozvinout větší spolupráci ministerstva zdravotnictví (dále MZ) s praktickými lékaři. Předpokládám, že by cíleně vedená kampaň podporovaná MZ oslovila, namotivovala početnou skupinu dárců. Podle mne je malá informovanost obyvatel o dárcovství krve, lidé nevědí na koho se obrátit a co vše takový odběr obnáší. Stejně jako hovořila respondentka č. 2, že její rodiče o této problematice nevědí, obrátil jsem se na svoje rodiče a ptal jsem se jich, zda vědí, kde darovat krev, zda by darovali a proč nedarují. Také nejsou informováni.

V dnešním „byznys“ světě je málo lidí s pohnutkou dělat něco bez úplaty pro dobrý pocit. Komerční firmy obchodují s lidským „orgánem“, plazmou, která je finančně ohodnocena. V transfusních centrech tak ubývá klientela. Lidská krev není finančně vykalkulovatelná, pouze její zpracování.

Při rozhovoru se zástupcem spolku Zdraví-život jsem se zajímal o propagaci darování krve. Jakým způsobem se snaží motivovat lidi kolem sebe. Zajímavá odpověď byla, že chtěli zjistit, jestli zaměstnanci ve velkých firmách darují krev a pokud ne, proč? Zaměstnanci nebyli uvolněni z pracovní doby. V soukromých firmách o velkém počtu zaměstnanců se setkal se zarážejícími argumenty, proč neuvolňují své zaměstnance a neproplácejí den absence v práci při dárcovství? Protože potřebují větší obrat v produktivitě a obratu firmy, což nelze docílit při chybění neustálého počtu zaměstnanců, ačkoliv ze zákona na to mají právo. Benefitem pro

zaměstnavatele by byla větší zdravotní kontrola zaměstnance a tudíž prevence časté pracovní neschopnosti svých zaměstnanců.

Domnívám se, že výzkumný vzorek této práce by měl být širší a obsáhlejší, to by mohlo přinést autorům tvořící propagaci nebo kampaně k náboru nových dárců užitečnější data pro cílené zaměření se.

Doufám, že vzroste ochota pomoci druhým jako dobrý čin a že počty dárců se navýší. Věřím, že zjištění z výzkumné části bakalářské práce budou přínosné k ujasnění problému a následně přispějí k jiným zdrojům motivovanosti nejen studentů, ale i široké veřejnosti. Nedostatek krevních jednotek na transfuzních stanicích se týká každého z nás. Nikdo nevíme, kdy budeme v životě potřebovat krevní transfuzi. V budoucí práci mého studia bych se rád věnoval rozpracováním a ověřením vplynulých hypotetických otázek v této práci.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

PAULUSOVÁ, Zuzana. Už jste se zařadili mezi pravidelné dárce krve? Tady je návod, jak na to. *E-ZPRAVODAJ Univerzity Pardubice* [online]. 2018, , 1 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://zpravodaj.upce.cz/studenti/2018/studuj-a-daruj-srupa-a-fzs/>

Český červený kříž. Cervenýkříž [online]. © Český červený kříž, 2017 [cit. 2017-10-24]. Dostupné z: <http://www.cervenýkříž.eu/cz/bdk.aspx>

ČIHÁK, Radomír. *Anatomie 3*. 3. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5636-3.

TONG, A., SAINSBURY P. a CRAIG J.. Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care* [online]. 2007, **19**(6), 349-357 [cit. 2018-04-11]. DOI: 10.1093/intqhc/mzm042. ISSN 1353-4505. Dostupné z: <https://academic.oup.com/intqhc/article-lookup/doi/10.1093/intqhc/mzm042>

Deník.cz. *Deník.cz* [online]. Copyright ©, 2009 [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/stale-vice-cechu-si-nechava-za-krev-platit20090802.html

DYLEVSKÝ, Ivan. *Somatologie: Učebnice pro zdravotnické školy a bakalářské studium*. 2. Přepřacované a doplněné vydání. Olomouc: EPAVA, 2000. ISBN 80-86297-05-5.

KURUP, Rajini, ANDERSON Audrey, BOSTON Cecil. A study on blood product usage and wastage at the public hospital, Guyana. *BMC Research Notes*[online]. 2016, **9**(1), - [cit. 2018-04-11]. DOI: 10.1186/s13104-016-2112-5. ISSN 1756-0500. Dostupné z: <http://bmcrenotes.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13104-016-2112-5>

Liga proti rakovině Brno: Registry dárců kostní dřeně. *Liga proti rakovině Brno* [online]. Brno: © 2014 Liga proti rakovině Brno, 2014 [cit. 2017-11-05]. Dostupné z: <http://www.onko.cz/lekar-registry-darcu-kostni-drene/>

Měsíčník českého statistického úřadu. *Statistikaamy* [online]. časopis Statistika&My: © 2016 Český statistický úřad, Statistika&My, 2016 [cit. 2017-10-24]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/12/vyspelost-zemi-lze-merit-i-pocty-darcu-krve/>

MOUREK, Jindřich. *Fyziologie: Učebnice pro studenty zdravotnických oborů*. 2., doplněné vydání. Praha: GradaPublishing, a.s, 2012. ISBN 978-80247-3918-2.

MZ ČR, č.143/2008 Sb. o lidské krvi, Věstník MZČR 03/2008, Odpovědnost dárců – Rezoluce Rady Evropy 2008.

Nemocnice Pardubického kraje: Transfuzní oddělení [online]. Copyright © 2015 Nemocnice Pardubického kraje, a.s [cit. 2017-10-08]. Dostupné z: <http://pardubice.nempk.cz/transfuzni>

PELCOVA, Martina. Brněnští studenti mají další motivaci darovat krev. *VysokeSkoly.cz*[online]. © 1996–2018 EDUroute, 2010 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/brnensti-studenti-maji-opet-motivaci-darovat-krev>

PENKA Miroslav, TESAŘOVÁ Eva. *Hematologie a transfuzní lékařství I - Hematologie..* Praha: GradaPublishing, a.s, 2011. ISBN 978-80-247-3459-0.

PENKA Miroslav TESAŘOVÁ Eva. *Hematologie a transfuzní lékařství II - Transfuzní lékařství.* Praha: GradaPublishing, a.s, 2012. ISBN 978-80-247-3460-6.

Revírní bratrská zdravotní pojišťovna. *Dárcům krve a kostní dřeně* [online]. 2018 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.rbp-zp.cz/pro-pojistence/bonusovy-program/darcum-krve/>

ROZSYPALOVÁ, Marie, ČECHOVÁ Věra a MELLANOVÁ Alena. *Psychologie a pedagogika I.* 1. Praha 4: Informatorium, 2003. ISBN 80-7333-014-8.

ŘEHÁČEK, Vít, MASOPUST Jíří a kol. *Transfuzní lékařství.* Praha: GradaPublishing, 2013. ISBN 978-80-247-4534-3.

SILBERNAGL, Stefan a Agamemnon DESPOPOULOS. *Atlas fyziologie člověka.* 3. české vydání. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0630-X.

SOJKA, B. Nilsson a SOJKA P. The blood donation experience: self-reported motives and obstacles for donating blood. *Vox Sanguinis*[online]. 2007, , 070926073051001-??? [cit. 2018-04-11]. DOI: 10.1111/j.1423-0410.2007.00990.x. ISSN 0042-9007. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1423-0410.2007.00990.x>

Spolek Zdraví-život. *Zdraví-život* [online]. Copyright, 2018 [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: <http://www.zdravi-zivot.eu/index.php?smrt-nema-anci>

Společnost pro transfuzní lékařství ČLS JEP. *Transfuznispolecnost.cz* [online]. Copyright STL ČR ©, 2018 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: http://www.transfuznispolecnost.cz/index.php?page=pro_darce

STUDENÁ, Eva. *Problematika dárcovství krve ve společnosti*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

Studuj a daruj. In: *E-ZPRAVODAJ Univerzity Pardubice* [online]. 2016 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://e-zpravodaj.upce.cz>

SULOVSÁ, HOLUB, GALUSZKOVÁ a kol. *Metabolismus železa u dárců krve*. Olomouc, 2015. Kazuistika.

TUREK, MASOPUST a ŘEHÁČEK. *Máte krev v žilách?*. 3. vydání. HK CREDIT s.r.o, 2010. ISBN 987-80-86780-43-6.

Vojenská zdravotní pojišťovna. *Benefity pro pojištěnce* [online]. 2018 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <https://www.vozp.cz/cs/klient/benefity-pro-pojistence/>

Všeobecná zdravotní pojišťovna. *Výhody a příspěvky* [online]. 2018 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/pojistenci/vyhody-a-prispevky>

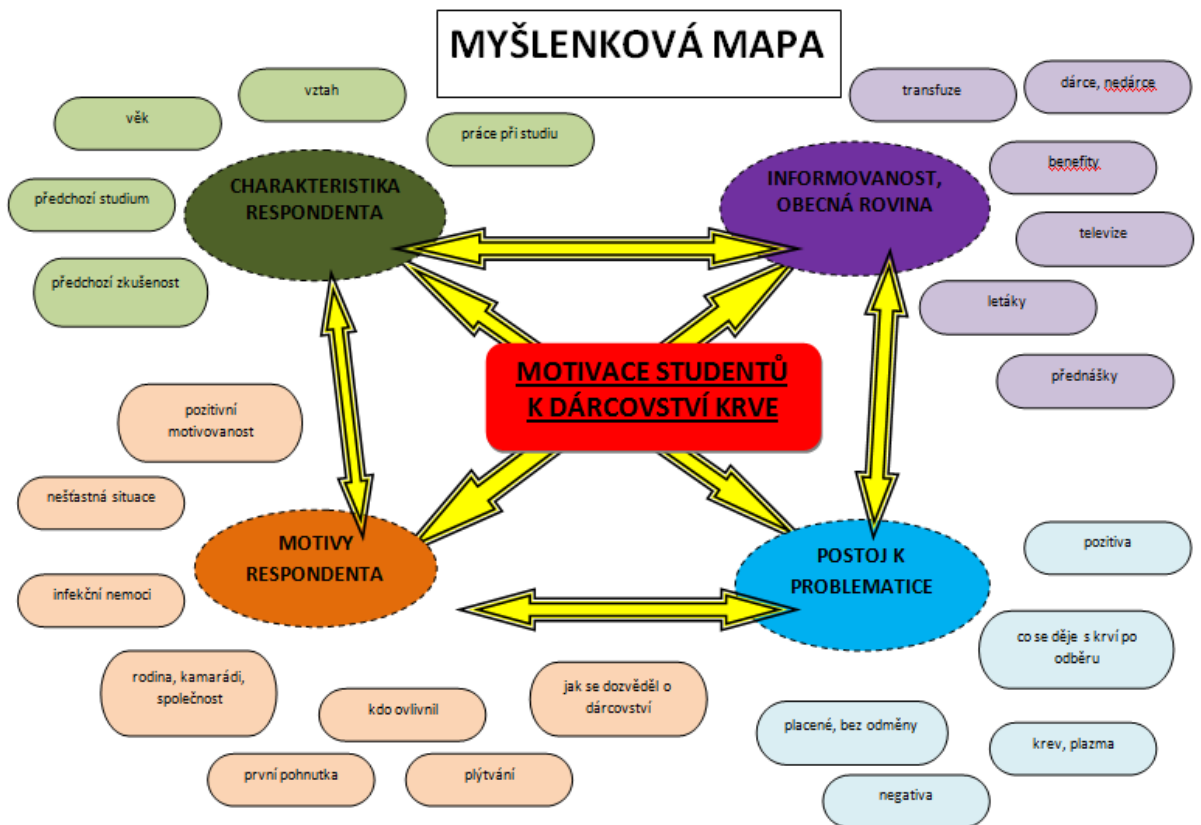
VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK Ivan. *Sociální psychologie*. 2008. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra ČR. *Pro dárce krve, krevní plazmy a kostní dřeně* [online]. 2018 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.zpmvcr.cz/pojistenci/vyhody-pro-pojistence/fond-prevence-2018/pro-darce-krve-krevni-plazmy-a-kostni-drene/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Myšlenková mapa	53
Příloha č. 2 – Vzor písemného souhlasu s nakládáním získaných dat respondenta	54
Příloha č. 3 – Podmínky pro dárcovství krve	55
Příloha č. 4 – Projekt Studuj a daruj	57
Příloha č. 5 – Motivační leták	58
Příloha č. 6 – Benefity vybraných zdravotních pojišťoven pro rok 2018.....	59
Příloha č. 7 – Struktura okruhů otázek	61

Příloha č. 1 – Myšlenková mapa

Příloha č. 2 - Vzor písemného souhlasu s nakládáním získaných dat respondenta

Souhlas s rozhovorem - Dárcovství krve

Dobrý den / ahoj,

Mé jméno je Filip Cicák a zpracovávám bakalářskou práci na téma „Motivace studentů k dárcovství krve na Fakultě zdravotnických studií.“ Dovoluji si Vás poprosit o rozhovor za účelem výzkumu v rámci své práce. Délka každého rozhovoru je asi 30 – 60 minut. Rozhovory budou nahrávány na diktafon. V případě zájmu Vám bude poskytnuta kopie nahrávky. V případě, že budete chtít dodatečně vymazat, změnit nebo upravit některou část rozhovoru, kontaktujte, prosím na e-mailové adrese st48407@student.upce.cz

Účast na vyšetřování i na rozhovorech je dobrovolná. Pokud budete chtít, můžete rozhovor kdykoli ukončit. Po celou dobu zpracování dat bude zachována Vaše anonymita. Jakékoli identifikační údaje budou vymazány. Žádné části rozhovoru nebudou použity k jiným účelům, než je mé studium. Tento informovaný souhlas i veškeré nahrávky rozhovorů budou archivovány nejdéle 2 roky od ukončení výzkumu.

Já, _____ (plné jméno a datum narození) souhlasím s nahráváním, analýzou a prezentací údajů poskytnutých Filipovi Cicákovi k vypracování praktické části bakalářské práce na Fakultě zdravotnických studií Univerzity Pardubice. Souhlasím s nahráváním rozhovoru pomocí diktafonu s jeho doslovným přepisem, zpracováním a s prezentací v anonymizované podobě.

Souhlas stvrzuji svým podpisem dne..... v.....

Podpis respondenta

Příloha č. 3 - Podmínky pro dárcovství krve

Dárce musí splňovat tyto podmínky:

- Platné zdravotní pojištění;
- Dlouhodobí trvalý pobyt na území České Republiky;
- Fyziologické rozmezí hodnot hemoglobinu, hematokritu, bílkovin, trombocytů a erytrocytů;
- Neprodělal zánětlivé onemocnění ledvin, jater;
- Netrpí závažným chronickým onemocněním;
- Neguje závažné alergie;
- Netrpěl tularémií, brucelózou nebo toxoplazmózou;
- Netrpí onemocněním kardiovaskulárního systému, jako je infarkt myokardu, srdeční vady, hypertenze nebo hypotenze;
- Je bez kožního onemocnění;
- Neprodělal malárii a jiné tropické nemoci, všechna pohlavní onemocnění, TBC;
- Neměl onemocnění žaludku v podobě gastroduodenálních vředů, onemocnění slinivky, žlučníku;
- Je bez revmatických onemocnění;
- Netrpí neurologickým onemocněním jako je epilepsie, roztroušená skleróza;
- Je bez onkologického onemocnění;
- Není z řad ethyliků;
- Neprodělal transplantaci;
- V letech 1980-1996 nebyl déle než 1/2 roku v Anglii či Francii z důvodu záchytu laicky řečené nemoci šílených krav (Bovinní spongiformní encefalopatie, BSE);
- Nepatří do tzv. rizikových skupin (promiskuitní způsob života, nitrožilní narkomani, pohlavní styk mezi muži);
- Není právě nemocen;
- Nebyl v kontaktu s vysoce nakažlivou nemocí v posledním půlroce;
- Neprodělal akupunkturu, tetování za poslední měsíc;
- V posledním měsíci neužíval antibiotika (dále ATB);
- Neměl přísáté klíště za poslední měsíc;
- V posledním týdnu nepodstoupil extrakci zubů;

- Ženy, které nyní nemají menstruaci z důvodu možného snížení krevního obrazu, není gravidní a od posledního porodu uplynulo alespoň půl roku z důvodu možných ztrát krve a zhojení tkání (Český červený kříž, 1999-2017).

Další podmínky nalezne každý dárce na internetových stránkách transfuzní stanice, např.: <https://www.fnhk.cz/transf>, letáčcích nebo přímo na transfuzní stanici daného regionu. Vhodnost dárcovství vždy posuzuje v zásadě individuálně lékař na patřičné transfuzní stanici.

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

STUDUJ a DARUJ

projekt na podporu dárcovství krve

Přejdi od myšlenky k činu.

Staň se dárceem krve!

Přidej se k nám a daruj krev
s Univerzitou Pardubice.

SRUPa

studujadaruj.upce.cz

Zdroj: Studuj a daruj. In: *E-ZPRAVODAJ Univerzity Pardubice* [online]. 2016 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://e-zpravodaj.upce.cz>

DAROVALI JSTE NĚKDY VAŠI KREV? PROČ ZAČÍT PRÁVĚ TEĎ?

PROČ BYSTE MĚLI DAROVAT VAŠI KREV?

- pro dobrý pocit, že jste pomohli
- pro pravidelný kontakt s lékařem
- pro kontrolu vašeho krevního obrazu, krevního tlaku aj.
- získáte nárok na pracovní volno v den odběru

LEGISLATIVNÍ VÝHODY:

- pracovní volno s plnou náhradou mzdy
- k daňovému priznání doložíte potvrzení z transfuzní stanice, snížení základu daně z příjmu o 3000 Kč

JAK ZAČÍT?

- kontaktujte telefonicky, nejlépe osobně transfuzní stanici ve Vaší blízkosti a domluvte se, kdy můžete přijít
- seznámíte se s prostředím transfuzní stanice, systémem kontrol a samostatným odběrem
- stačí pravdivě vyplnit dotazník a komunikovat s lékařem při prvním vyšetření

Obrázek č. 1 (Štěpánek, 2019)

PŘED ODBĚREM:

- je nutné nejméně jeden den jíst dietnější stravu a nepít alkoholické nápoje
- vhodné je pít dostatek tekutin den před odběrem i v den odběru
- k odběru není vhodné chodit nalačno, ale dietně posnídat, nejíst nic tučného a nekouřit

BENEFITY:

- legislativní výhody
- získání benefitů od Vašich zdravotních pojišťoven
- vyznamenání od Českého červeného kříže

CO VZÍT S SEBOU K ODBĚRU?

- průkaz totožnosti, kartičku pojištěnce, legitimaci dárce krevi (opakování dárce)

KOMU TÍM POMOHU?

- nejen sobě pro pravidelnou kontrolu Vašeho zdraví, ale také nemocným lidem, zraněným, kteří právě čekají na transfuzi

KDE ZÍSKÁM PODROBNĚJŠÍ INFORMACE?

- na internetových stránkách jednotlivých transfuzních stanic, téměř každé okresní město má transfuzní stanice, případně osobně pověřenou osobou na stanici

Obrázek č. 3 (Mátek, 2016)

DĚKUJEME, ŽE I TY DARUJEŠ KREV!

Český červený kříž, Český červený kříž Ořavské území, Českého červeného kříže (mlim) d. Právo: © Český červený kříž, 2017 (za 2018-03-10). Daruj krev z <http://www.cervenokriz.cz/uzemni-rozstupy>
Územní území v rámci území (mlim) 2018 (za 2018-03-22). Daruj krev z <http://www.cervenokriz.cz/uzemni-rozstupy>
Červený kříž (mlim) 2018 (za 2018-03-22). Daruj krev z <http://www.cervenokriz.cz/uzemni-rozstupy>
Mátek, 2016. Všechny práva vyhrazena. (mlim) d. (za 2018-03-22). Daruj krev z <http://www.cervenokriz.cz/uzemni-rozstupy>
krev od mladých dárců

ZPRACOVÁNO STUDENTEM FAKULTY ZDRAVOTNICKÝCH
STUDIÍ JAKO MOTIVAČNÍ LETÁK PRO PRACIENTY
PRAKTICKÝCH LEKÁŘŮ, VYSTUPEM BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.

„DARUJ KREV - DARUJ ŽIVOT“

Obrázek č. 2 (Štěpánek, 2019)

Příloha č. 6 – Benefity vybraných zdravotních pojišťoven pro rok 2018

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA

- jen pro dárce krve nabízí speciální finanční příspěvek z fondu prevence ve výši 1 000 Kč;
- na rehabilitační a rekondiční aktivity lázeňského typu nehrazené z veřejného zdravotního pojištění nebo na léčivé přípravky a doplňky stravy s obsahem vitamínů a minerálů zakoupené v lékárně, aktivity lázeňského typu zahrnují např. plavání, masáže, saunu, whirlpool, návštěvu solné jeskyně nebo kryokomory apod.;
- zaplacené produkty či aktivity lze libovolně kombinovat a příspěvek čerpat během roku i postupně, ovšem jen do celkové výše 1 000 Kč za rok;
- podmínkou pro získání tohoto příspěvku je, že v roce 2017 klient bezplatně daroval alespoň jedenkrát krev, plazmu či kostní dřeň;
- cestovní pojištění léčebných výloh na 35 dní za jeden kalendářní rok, nebo zvýhodněnou sazbu ročního cestovního pojištění pro opakované pobyty v cizině;
- na tento benefit dosáhnou bez problémů všichni dárci, kteří darovali krev více než 10x v životě (VZP, 2018)

VOJENSKÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA

- bezplatným dárčům krve za každý třetí odběr poukázku na 300 Kč;
- držitelům stříbrné plakety Jánského poukázku na 500 Kč;
- držitelům zlaté plakety Jánského poukázku na 1 000 Kč;
- za získání Zlatého kříže, dosažení 200 odběru nebo plakety Českého červeného kříže, Dar krve – dar života poukázku v hodnotě 2 000 Kč;
- za darování kostní dřeně poukázku v hodnotě 2000 Kč (VoZP, 2018).

ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA MINISTERSTVA VNITRA ČR

- příspěvek v hodnotě 250 Kč za rok na vitaminy, minerály z jakékoliv lékárny;
- příspěvek na lázeňskou péči (léčebné procedury) max. do výše 5 000 Kč za dané minimální počty odběrů krve;

- pokud klient splní podmínky pro získání příspěvku na lázeňské procedury a nevyužije jej, má možnost příspěvek max. do výše 2 000 Kč 1x za rok využít na alternativní procedury;
- mezi alternativní možnosti lze zařadit: stomatologické výkony a výrobky, léčba zrakových vad laserem a aplikaci nitroočních čoček, nehrazených z veřejného zdravotního pojištění, na dioptrické brýle (skla i obruby), nácvik dentální hygieny u dentálního hygienisty (ZPMVCR, 2018).

REVÍRNÍ BRATRSKÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA

- úhrada vitamínu;
- příspěvek na úhradu vybraných aktivit podporujících zdraví těm, kteří darovali krev nejméně 10x (Bronzová a Stříbrná plaketa Jánského) a to do výše 500 Kč, nejméně 40x (Zlatá plaketa Jánského) do výše 1 500 Kč, nejméně 80x (Zlatý kříž ČČK 3. třídy) do výše 2 000 Kč, nejméně 120x (Zlatý kříž ČČK 1. a 2. třídy) do výše 2 500 Kč;
- nákupu léčivých přípravků a doplňků stravy v lékárnách;
- očkování a ošetření nehrazeného ze zdravotního pojištění;
- stomatologické péče nehrazené z veřejného zdravotního pojištění;
- vícedenní ozdravné pobyty (v ČR a na Slovensku) u pojištěnců s více jak 40 odběry, pobyty jsou organizované pojišťovnou;
- každý pojištěnec, který bezplatně daruje krev, obdrží 1 balení multivitaminů po každém odběru (RBP ZP, 2018).

Příloha č. 7 – Struktura okruhů otázek

1. CHARAKTERISTIKA RESPONDENTA

vztah s tazatelem, věk respondenta, pohlaví, obor dosaženého středoškolského vzdělání, pracovní úvazek, práce při studiu

2. OBECNÁ ROVINA, INFORMOVANOST RESPONDENTŮ

Jsi dárce krve?

Co jiného daruješ?

Daruješ krev pravidelně či nikoliv?

Proč jsi daroval jednorázově?

Proč myslíš, že nechodí valná většina darovat krev? Nemrzí Tě, že nechodíš taky?

Dostal/a jsi někdy krevní transfuzi?

Víš o benefitech při odběru krve?

Využíváš jich?

3. POSTOJ OSOBY K PROBLEMATICE

Jak nahlížíš na placené dárčovství od komerčních firem a neplacené dárčovství na transfuzních stanicích?

Daruješ placenou krev, či bezúplatně?

Jak jsi se o dárčovství dozvěděl/a?

Pomocí čeho/koho jsi dostal/a informace? Kde nejčastěji obdržíš informace?

Co by podle Tebe zvýšilo počet dárců na transfuzní stanici?

Jaké pozitivum/negativum vidíš na Tvém dárčovství?

Jaké negativum vidíš u bezúplatného dárčovství?

Myslíš si, že se s odebranou krví, získanými transfuzními jednotkami v institucích plýtvá, či nikoliv?

Myslíš si, že by dárcovství krve mělo být placené? Pakliže odpovíš ano, či ne, proč by mělo/nemělo být placené?

4. MOTIV A HOTNOTY RESPONDENTA

Co Tě motivuje k dárcovství krve? Proč daruješ krev? Proč nedaruješ krev?

Chtěl/a bys darovat krev?

Motivovala by Tě nešťastná situace? Hromadné neštěstí, terorismus?

Pokud ano, daroval/a bys krev veřejnosti nebo pouze při zasažení Vaší rodiny?

Co by Tě demotivovalo k dárcovství krve?

Kdo/Co ovlivnilo Tvoje rozhodnutí k dárcovství krve?

Jakým způsobem bys zvýšil/a pozitivní motivovanost obyvatel pro dárcovství?

Měl by být občan morálně motivován institucemi k dárcovství? (reklama, TV spoty, ŠPV, autoškoly, 1. a 2. stupeň ZŠ,...).

Ovlivnilo by Tvoje rozhodnutí k dárcovství krve to, jestli daruješ konkrétní osobě nebo do krevní banky?